

ΔΕΚΙΝΗΜΑ

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΟΡΓΑΝΟ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΣΥΝΕΡΓΑΖΟΝΤΑΙ:

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΜΗΤΣΟΣ ΛΥΓΙΖΟΣ

Α. Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΖΩΗ: ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ: ΧΡ. ΛΕΒΑΝΤΑ: "Άγγελου Τερζάκη: «Η παρακμή των

Συληρών», (Μυθιστόρημα).— Άλκ. Γιαννόπουλου: «Κεφάλια στη σειρά», (Διηγήματα).— ΤΟ

ΘΕΑΤΡΟ: ΓΙΑΝΝΗ ΣΙΔΕΡΗ: Φώτος Πολίτης.— Τρία Έλληνικά έργα.— ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ —

ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ — ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

«Χειμώνας» ποίημα

«Άντιστροφή» ποίημα

«Γκράν Βία» Διήγημα

«Θείος Όνειρος» Κωμωδία

Μονόπρακτη (τέλος)

«Ρυθμοί του Χινόπουρου» ποίημα

«Ο Ugo Foscolo στην Ιστορία της

Ίταλικής λογοτεχνίας» Μελέτη (τέλος)

«Τραγούδι» ποίημα

«Στοχασμοί για την τέχνην του λόγου»

ΧΡΟΝΟΣ Β΄

ΦΥΛΛΟ

ΕΙΚΟΣΤΟ ΤΕΤΑΡΤΟ

ΔΕΚΕΜΒΡΗΣ 1934

ΤΙΜΗ ΦΥΛΛΟΥ ΔΡΧ. 5

“ΞΕΚΙΝΗΜΑ,,

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΟ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΥΛΗΣ: ΝΙΚΟΣ ΑΐΒΑΛΙΩΤΗΣ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ: Ἐτησία Δοχ. 50

Ἐξάμηνος > 30

Γράμματα ἐμβάσματα: Ν. Ἀϊβαλιώτην, Λεωχάρους 18 Πειραιᾶ

Τρίτη 5 Μαρτίου, 7 μ. μ.

Φουαγιὲ Δημοτικῶν Θεάτρων Πειραιῶς

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΤΕΧΙΚΗ ΠΡΟΕΣΠΕΡΙΣ

ΤΟΥ “ΞΕΚΙΝΗΜΑΤΟΣ,,

Ὀργανωτικὴ Ἐπιτροπὴ: αἱ δ. Λαγομιτζῆ, Ἀϊβαλιώτου, Χρυσούλη, Βραχνῶν
Περράκη, Χατζηλούη, Δοῦκα, Μουτζουρίδου, Μιγάδη, Πετράκη, Ἀναστα-
σοπούλου, Πετσετάκη, Ρωμαίου, Βοργίδου, Δαμουλάκη καὶ οἱ κ. Βογιατζό-
πουλος, Περράκης, Πετσετάκης, Λαγομιτζῆς, Βραχνός, Χριστόπουλος,
Δεληγιάννης, Ζάννος, Δαμουλάκης, Χατζηλούης, Τιμερλής, Ἀργυρόπουλος.

ΟΙ ΤΟΜΟΙ ΤΟΥ “ΞΕΚΙΝΗΜΑΤΟΣ,,

Ὁ Ἀος καὶ ὁ Βος τόμος τοῦ «Ξεκινήματος» ἐβιβλιοδετήθηκαν
καὶ πωλοῦνται ἕκαστος δοχ. 100.

Στέλνονται ἐλεύθεροι ταχυδρομικῶν τελῶν.

ΧΕΙΜΩΝΑΣ

Νάτος καὶ πάλι πού ἔφτασεν ὁ θλιβερός χειμῶνας,
μοῦ ψαχουλεύει τὴν ψυχὴ τὸ παγερό του χέρι...
Χλώμισα ἡ μέρα κ' ἡ νυχτιὰ θὰ γίνει τώρα αἰῶνας.
Ὁρες θὰ στέκω ν' ἀγροικῶ τὸ μανιασμένο ἀγέρι.

Ἀπόψε ὄσοι μοῦ πέθαναν, ξανά θὲ νὰ πεθάνουν,
τὴ συνοδεία τὴ νεκρικὴ θ' ἀκολουθήσω πάλι,
κι' ὅταν ἀκόμη μιὰ φορὰ κάτω ἀπ' τὴ γῆ τοὺς βάνου
θὰ κρύψω μὲς στὰ χέρια μου τ' ἀλλόφρονο κεφάλι.

Ὁ! πόσο μόνη θὰ αἰστανθῶ στὴν ἄδεια κάμαρά μου
ὅταν κι' ὁ ἥσκιος τῶν νεκρῶν πού ἀγάπησα μ' ἀφήση...
Μὲ τί λαχτάρα θὰ τὸ ἰδῶ τὸ φῶς Σου ὀλόγουρά μου
σὰ θᾶρτη, Θέ μου, τὴ ζωὴ γλυκὰ νὰ μοῦ θυμίση!

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

ΑΝΤΙΣΤΡΟΦΗ

Πῶς ἤθελα, ἄχ! ἔδῶ πού ὁ κεραυνὸς
ἄστραψε κ' ἔπεσε τῶν δυνάμε σου ματιῶν,
τυφλὸ νὰ μὲ εἶχε ἀφήσει τότε ἐδῶ,
πλάσμα θεσπέσιο νὰ μὴ σὲ ξαναδῶ.

Θαλασσοπάλευα καὶ ὁ μαῦρος ὠκεανὸς
τῶν δολερῶν κοιλουρισμένων σου φειδιῶν,
ἄς μοῦσφιγγε μὲ βρόχους τὸ λαιμὸ
νὰ βρῶ μὲς στὰ μαλλιά σου πιनिμό,

Τὰ λαμπερά σου χέρια πού εὐωδοῦν
καὶ μοῦ ταράζουνε τοὺς ὕπνους τοὺς πικρούς,
ἀπὸ σεντέφι καὶ μαστίχα καὶ κερὶ,
τὰ φίνα δαχτυλά σου, ὠραῖα σκληρή,

Στὰ ὄνειράτά μου μέσα μοῦ μαδοῦν,
σὰ ματωμένα ρόδα στοὺς ἀφρούς,
ἐτούτη τὴν καρδιά πού ὁ σκοτεινὸς
τὴ δέρνει τῶν παθῶν μου ὠκεανός.

Μ. ΜΑΛΑΚΑΣΗΣ

ΓΚΡΑΝ ΒΙΑ

I

ΣΤΗ ΜΑΡΙΚΑ ΚΟΤΟΠΟΥΛΗ

Ήτανε λιγάκι ασυνήθιστες οι περιστάσεις που πρωτογνώρισα το θέατρο και ίσως αξίζει τον κόπο να τις διηγηθῆ κανένας.

Ήμουν τότε δεκατέσσερω-δεκαπέντε χρονώ και βρισκόμουν στην Ἀθήνα από ένα δυό μῆνες πρίν, πασχίζοντας να μπορέσω να μπῶ σε καμιά σειρά. Καί λοιπόν είχα την τύχη να με προσλάβει στην ὑπηρεσία του ὀνεικιαστής τοῦ φόρου τῶν Δημοσίων Θεαμάτων καί τῶν Σφαζομένων Ζώων.

Δοκίμασα μεγάλη χαρά. Για τὰ θεάματα καί γιά τὴν τέχνη τῆς σκηνῆς εἶχα μέσα μου μεγάλη πάντα ἀδυναμία, ὥστόσο πολὺ λίγα πράγματα ἤξερα γι' αὐτὰ ὡς τότε. Μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια δὲν εἶχα ἰδῆ παρὰ ἓνα κομμάτι παντομίμου τὸ περασμένο καλοκαίρι στὸ Λαύριο, τὴν πολιτεία τῶν μεταλλείων πού δούλευα. Θεάτρο ἐκεῖ δὲν εἶχαμε. Οἱ φλέβες τοῦ μολυβιοῦ καί τῆς καλαμίνας πάνω στὴν ἐξόρυξη φτέναιναν μέρα* μὲ τὴ μέρα καί σώνονταν, τὰ μεροκάματα πέφτανε, κι ἡ σανιδόμαντρα κάτω στὸ καφενεῖο τῆς παραλίας πού ἔπαιζε ὀλοχροινικῆς ταραντέλλα τὸν καλὸ παλιὸ καιρὸ, ἔμενε ἔρημη χρόνια τώρα καί σκέβρονε σιτοὺς ἤλιους καί σιτὶς βροχές. Ὁλόκληρη ἡ πολιτεία ρῆμαζε σιγὰ σιγὰ καί σκέβρονε.

Καί λοιπόν, μιὰ σιγμῆ, ἐκεῖ πού οὔτε τὸ φανταζότανε κανένας, τὴν κουρασμένη καθημερινὴ ὄψη μας εἶχαν ἔρθη νὰ τὴν ἀλλάξουν ξαφνικὰ δυὸ μεγάλες χειρόγραφες ἀγγελίες μὲ χτυπητὰ κόκκινα γραμμάρια,—μιὰ στὸ καφενεῖο τοῦ σταθμοῦ καί μιὰ μπροστὰ στὸ ἀγαλμα τοῦ Σερπιέρη στὴν πλατεῖα. Εἶχε φτάσει ἀναπάντεχα στὴν πολιτεία μας περιοδεύων καλλιτεχνικὸς θίασος καί θάδινε τὸ Σαββατοκύριακο δυὸ ἔκτακτες παραστάσεις, καί λοιπόν τὸ σεβαστὸ κοινὸ ἔπρεπε νὰ βιαστεῖ νὰ ἐξασφαλίσει τὶς θέσεις του, γιατί ὁ θίασος εἶχε συμβόλαια μὲ προθεσμίες γιὰ ἄλλου καί δὲν μποροῦσε νὰ πολυκαθυστερεῖ στὸ ξεπεσμένο μας μέρος.

Στὴ σιγμῆ μαθέφτηκε ἡ εἴδηση σὰν ἀστραπὴ στὶς ρεμίτζες καί στὰ ἐργοστάσια. Νὰ τὸ καλοεξετάσει ὅπως κανένας δὲν ἔφερε ἐκείνη τὴν ἀναστάτωση καί τὸ χυλασμό πού νιώθαμε μεῖς οἱ μικροὶ οἱ παραγοῖ πὼς ἔπρεπε νὰ φέρει,—οἱ μαστόροι, ἠλικιωμένοι φαμελίτες ὄλοι, μᾶς κατσάδιαζαν, πού θέλαμε νὰ κουβεντιάσουμε τὸ πρᾶμα ὀλοένα, καί δίνανε καί κατακέφαλους πού δὲν εἶχαμε πιά καθόλου λέει νοῦ γιὰ δουλιά.

Ἀλλὰ τὰ βράδια πού σολοῦσανε τὰ ἐργοστάσια καί εἷμασαν τέλος λέφτεροι, μαζενόμασταν ὄλοι πλάι ἐκεῖ στὸ ἀγαλμα καί στὴν ἀγγελία, τὴ διαβάσαμε ξανά καί ξανά καί κοιτάζαμε τὶς ζωγραφισμένες γδυμνές περιμαντόνες πού εἶχε στὸ ἓνα καί στὸ ἄλλο πλάι.

Τὸ πρόγραμμα ἦτανε ἄλλο παρὰ πλούσιο. Τρία μέρη μὲ τὸ ἴδιο εἰσιτήριο. Πρῶτο μέρος ὁ διάσημος στὴν ὑφήλιο ταχυδαχτυλογὸς Μισέλ μετὰ τῆς καλλιτέχνιδος δεσποινίδας Λόλας, μεσολαβοῦσε δεύτερο μιὰ ἐκπληξη καί ἡ παντομίμα «Γκράν Βία», καί γιὰ τρίτο ἐρχότανε ἡ ξεκαρδι-

στικὴ κωμωδία «Μαλλιὰ κουβάρια» μὲ ὀλόκληρο τὸ θίασο ἐπὶ σκηνῆς.

Ὁ Πετρὴς τοῦ ἀποθηκάρου ἦτανε ἀσφαλισμένος καί σίγουρος, ἤ γιατί ὁ πατέρας του τοῦχε πει, πὼς θὰ τὸν πῆγαινε χωρὶς ἄλλο. Οἱ ἄλλοι μας, μαθητεύμενοι ὄλοι παραγοῖ, πού δὲν εἶχαμε πατεράδες νὰ ἐνδιαφέρουνται γιὰ τὸ θέατρο ἢ δὲν εἶχαμε καθόλου, κἀναμε κύκλο γύρω του, καί κείνος ἦτανε σὲ θέση νὰ μιλάει μὲ κύρος ἀπὸ τώρα γιὰ τὸ θέαμα.

Ἦρθε τέλος ὄλο χτυποκάρδι τὸ βράδι τῆς παραστάσεως κι εἷμασταν πάλι ὄλοι μαζεμένοι ἀπὸ νορὶς ἀπόξω κει στὴ σανιδόμαντρα στὴν παραλία. Τὴν εἶχαμε ψάξει καλὰ καλὰ ἀπ' ὄλες τὶς μεριές, μὴν ἀνακαλύψουψε τίποτα χαρμαμάδες, ὁ Μῆτσος; μάλιστα τοῦ μονελάδικου εἶχε σκεφτεῖ κι εἶχε κρύψει στὸν κόρφο του ἓνα μεγάλο ἀρίδι ἀπὸ τὸ ἐργοστάσιο, ἔχοντας σὲ νοῦ νὰ ἀνοίξει τρύπες στὰ σανίδια ἅμα θὰ βοηθοῦσε τὸ σκοτάδι. Μὰ ὁ καφετζῆς καί τὰ γκαρσόνια τὴν εἶχανε ψάξει καλὰ καλὰ κι αὐτοὶ γιὰ νὰ μὴ χάνουν εἰσιτήρια, κι' ἄλλου εἶχαν κρεμάσει ἀπομέσα τσουβάλια καί παλιολινάτσες, κι ἄλλου τὴν εἶχαν δυναμώσει μὲ παλιολαμαρίνες καί τσίγκους.

Δὲ γινότανε τίποτα. Σὰν κάστρο ὑψονόταν καί φάνταζε μέσα στὸ σκοτάδι τῆς πολιτείας ἡ φωτισμένη σανιδόμαντρα, σὰν ἓνα ἀπαρτο κάστρο τῶν παραμυθιῶν, πού μέσα του εἶχαν κλειστεῖ ὄλες οἱ ἀπαγορευμένες εὐτυχίες τοῦ γόσμου, κι ἐμεῖς, οἱ ἀποκλεισμένοι, τριγυρίζαμε ὅπως ἴσκιοι μέσα στὴ νύχτα γύρω του, ἀκούγοντας μόνο πότε πότε τὰ δυνατὰ χαρούμενα γέλια καί τὰ χάχανα τῶν εὐτυχισμένων.

Σιγὰ σιγὰ ἀραιόναμε. Ὅσοι μας φοβόντουσαν περισσότερο τοὺς δικούς τους στὸ σπίτι κι ὅσοι μας εἶτανε πλασμένοι νὰ δέχονται τὰ γραμμένα τῆς μοίρας μας ἀνεξέγερα, ἀρχίσανε νὰ φέβγουν ἓνας-ἓνας, δυὸ-δυὸ, καί τὶς ἀπόμερες ἐργατικὲς συνοικίες. Ἔτσι, κατὰ τὶς ἔντεκα κάπου πού κουβαλοῦσαμε μὲς' ἀπ' τὰ κοιμούμενα μουράγια τοῦ λιμανιοῦ μιὰ βαριά ξυλόσκαλα ἀπὸ κάποιον γιὰ τῆς εταιρίας, εἷμασταν μόνο τέσσεροι. Εἶχαμε κάμει συμφωνία πὼς θὰ βλέπαμε μὲ τὴ σειρά, ἓνας θ' ἀνέβαινε κι οἱ ἄλλοι θὰ μετρούγανε ἀποκάτω ὡς τὸ διακόσα καί θάχανε καὶ τὸ νοῦ τους. Ἐπειτα θὰ κατέβαινε αὐτὸς καί θ' ἀνέβαινε ὁ ἄλλος. Τὴ σειρά τὴν παίξαμε στὰ μονὰ-ζυγὰ καθὼς ἐρχόμασταν.

Ἀλλὰ σὰν καταφέραμε πιά, ἀπάνου σὲ κάτι χειροκροτήματα, νὰ στησομε τὴ σκάλα στὴ σανιδόμαντρα ἀπὸ τὴν πίσω μεριὰ τοῦ καφενείου καί τῆς εἰσοδος χωρὶς νὰ ἀκουτεῖ κρότος, ὁ Μῆτσος τοῦ μονελάδικου πού εἶχε πέσει τέταρτος στὴ σειρά, ἤθελε νὰ σπάσουμε τὴ συμφωνία, γιατί ὡς πού νὰ μετρήσουμε ἔλεγε τρεῖς φορές διακόσα καί νόρθει κι αὐτουνοῦ ἡ σειρά του, μποροῦσε νάναι καί τελειωμένη πιά ἡ παραστάση καί τελειωμένα ὄλα. Στὸ τέλος βρήκαμε πὼς ἡ ξυλόσκαλα ἦτανε ἀρεκτὰ πλατιά καί μὲ λιγάκι καλὴ διάθεση καταφέραμε νὰ γαντζώσουμε κι οἱ τέσσεροι' στὰ σανίδια. Ἰσα ἴσα τὰ μάτια μας ξεβγαίνανε.

Ἐπαιξε μέσα ἡ μουσική—κλαπαδόρα, κλαρίνο, [κοντραμπάσσο, γκραν-κάσα. Ἦτανε ἡ παντομίμα «Γκράν Βία». Ἐνας ξεραγκιανὸς ἔσατανᾶς, ντυμένος μαῦρο ρούχο κολλητὸ στὸ κορμί του, ἀναδεύονταν ἀπάνου στὴ σκηνή, ἀκρομαζόταν σκυφτὸς στὴ μιὰ γωνιά, σάλτερνε κι ἀκρομαζόταν

στην άλλη, και τὰ χέρια του κάνανε λογιῆς λογιῆς ἀλλόκοτα κουνήματα. Τὰ μοῦτρα του δὲ φαινόντουσαν κι αὐτὰ και τὰ δυὸ μάτια του γυάλιζαν σὰ βαμένο ἀσάλι ἀπομὲς ἀπ' τὶς δυὸ ψαλλιδιώτες τρύπες στὸ μαῦρο. Ὅπου προβέλνει και μιὰ περμαντόνα ντυμένη τὸ ἴδιο, μ' ἓνα κοντὸ κόκκινο φουστανάκι, ποὺ δὲν τῆς πήγαινε παρὰ ὡς στὴ μέση στὰ παχιά μπουτία. Δὲ λεγόταν τί ὄραία παράσταση ποὺ ἦτανε. Κάνει κάμποσα νοήματα κι αὐτὴ μὲ τὰ χέρια, βγάνει ἀπὸ τὸν κόρφο τῆς ἓνα μαχαίρι, τὸ δίνει τοῦ ἄλλου και τοῦ γνέφει πὼς νὰ χτυπήσει. Ἡ κλαπαδό αὐτὴ στρίγγιζε ἔτσι ἐκείνη τὴ στιγμή, ποὺ ἔνιοθε κανέναν κρουάδε, στὴ ράχη, ἅμα μάλιστα πίσω του ἀπλόνονταν ἡ νύχτα και τὰ ἔρημα μουράγια τοῦ λιμανιοῦ.

Ἄλλὰ ἀπὸ τὸ ἀνείπωτο ἐκεῖνο θέαμα δὲν ἦτανε γραφτὸ νὰ χαροῦμε οὔτε τὴν ξεκαρδιστικὴ κομωδία «Μαλλιά κουβάρια» ἀργότερα, οὔτε κὴν ὀλόκληρη τὴν παντομίμα «Γκρὸν Βία». Νὰ εἶχαμε τάχατε πολὺ ἀποξεχαστεῖ και νάχαμε ξεπροβάλει παραπανήσια τὰ κεφάλια μας πάνω ἀπ' τὰ σανίδια; Τὴ στιγμή ποὺ ἦτανε χωρὶς ἄλλο νὰ γίνεῖ τὸ σκοτεινὸ φωνικὸ πάνω στὴ σκηνὴ και βαστούσαμε τὶς ἀναπνοές μας, δεχτήκαμε φωνικά στὶς ράχες ἓνα μεγάλον κουβὰ καφεδόνορα και τσακιστήκαμε νὰ γκρεμιστοῦμε κάτω και νὰ τὸ βάλουμε στὰ πόδια. Μείνανε ἅλτα γιὰ πάντα μέσα μου ἡ παντομίμα «Γκρὸν Βία» και τὸ μυστήριό τῆς.

* *

Σὰν ἀποφάσισε ὁ ἔνοικιαστὴς νὰ μὲ βάλει στὸ τμήμα τῶν Δημοσίων Θεαμάτων, ἦτανε γιὰ μένα μιὰ πρόσθετη εὐτυχία και χαρά. Ἦτανε σὰ νάμπαινα μονομιᾶς σὲ στενοὺς δεσμοὺς μὲ τὴν τέχνη. Τὸ ἄλλο τμήμα, τῶν Σφαζομένων Ζώων, τόβρισκα πρόστυχο γιὰ τὶς κλίσεις μου, κι ἀργότερα, ὅταν πιά εἶχα πάρει ἓνα δυὸ μηνιάτικα και κόντενα νὰ ξεχάσω τὴν πολιτεία τῶν μεταλλείων και τὶς ἀνέχειες τῆς, πειραζόμουν μέσα μου και μὲ τὴν ἐπιγραφή ἀκόμη ἐκεῖ στὴν εἴσοδο τῶν γραφείων, ποὺ ἀνακάτεψε τὴν καθαρὸ καλλιτεχνικὴ ὑπηρεσία μας μὲ τὰ Σφαζόμενα Ζῶα.

Ἡ δουλειὰ ἐκείνη κάθε ἄλλο ἦτανε παρὰ δύσκολη. Τὸ πρωῒνὸ εἶχαμε νὰ σφραγίζουμε στὸ γραφεῖο κάμποσες χιλιάδες εἰσιτήρια και τὸ βράδι νὰ στεκόμαστε στὶς εἰσόδους τῶν θεάτρων και νάχουμε τὸ νου μας νὰ μὴν περνοῦνε ἀσφράγιστα εἰσιτήρια ἢ τζαμπατζήδες. Ἐνα παιγνίδι δηλαδή. Στὸ σφράγισμα εἶχα βρεῖ ἀπὸ τὶς πρώτες νιόλας μέρες μιὰ δική μου, καινούργια μέθοδο και πήγαιναν τὰ χέρια μου μηχανή, ποὺ δὲ μ' ἔφτανε κανέναν. Καὶ μ' ὅλη τὴ γρηγοράδα εἶχα πάντα καρφωμένα τὰ μάτια μου στοὺς ἀριθμοὺς και δὲ μοῦ ἔξφευγε ποτὲ εἰσιτήριο ἀσφράγιστο, ὅπως ἔξφευγε τῶν ἄλλων. Ἦθελα νὰ φανῶ λιγάκι ἄξιος και νὰ στερεώσω κάπως τὴ θέση μου, γιατί ὁ ἔνοικιαστὴς μὲ εἶχε πάρει μετὰ πολλοὺς δισταγμούς. Ἦμουν μικρός, και οἱ φορατζήδες ἔπρεπε νάναί ἄντρος μὲ ἐπιβάλλον, γιατί συχνὰ παρουσιαζότανε ἀνάγκη νὰ τὰ βάνουνε στὶς πόρτες τῶν θεάτρων, μάλιστα νάχουνται και στὰ χέρια ἀκόμη μὲ κανέναν πολὺ ζόρικο. Ἀκούγα τέτια περιστατικά ποὺ διηγόντουσαν ἀναμεταξύ τους οἱ παλιοὶ κάθε πρῶτὸ και φοβόμουν ὀλοένα πὼς δὲ θὰ μὲ πολυκράταγαν σ' αὐτὴ τὴν ὄραία θέση. Εἶχα πάρει ὅμως ἐξαρχῆς μέσα μου τὴν ἀπόφαση νὰ

ριχτῶ κι ἐγὼ μὲ ὅλα μου τὰ δυνατὰ ἂν μοῦ παρουσιαζότανε και μένα κανέναν πολὺ ζόρικος. Ἐπρεπε μὲ κάθε τρόπο νὰ μὴ χάσω ἐκείνη τὴ θέση ποὺ κοντὰ στ' ἄλλα μοῦ ἄφηνε κι ὀλόκληρο τὸ ἀπόγεμα λεύτερο.

Ἦτανε τότε ἀρχὴ τοῦ χειμῶνα, βροχές, και νύχτινε γρήγορα. Τὰ καλοκαιρινὰ θεάτρα εἶχανε σφαλίσει πιά κι εἶχανε ἀνοίξει οἱ κνηματογράφοι, εἶχε ἀνοίξει και τὸ Δημοτικὸ ἐκεῖ στὴν πλατεία τοῦ Ταχυδρομείου. Πρώτῃ ὑπηρεσία μοῦ ἀναθέσανε στὴν εἴσοδο τοῦ Ὑπερώου στὸ Δημοτικὸ.

Δὲν ἤξερα διόλου τὴν Ἀθήνα και τὰ καθέκαστά τῆς, οὔτε ποὺ ἦτανε τὸ Δημοτικὸ και τί ἦτανε τὸ Ὑπερῶο. Ἄλλὰ νὰ ρωτᾶει κανέναν και τὰ παραμικρὰ στὸ γραφεῖο, θὰ τὸν παίρνανε πὼς ἔχει κατεβῆ ὀλοτελα ἀπ' τὰ βουνά. Δὲ ρώτησα τίποτα. Βρῆκα μονάχος μου τὴν πλατεία τοῦ Ταχυδρομείου κι ἔκανα ἐκεῖ βόλτες πολὺ πρὶν τὴν κανονισμένη ὥρα, νὰ κατατοπιστῶ. Μιὰ στιγμή ἀνάφανε μονομιᾶς ὅλα τὰ φῶτα τοῦ θεάτρου. Τετραπλάτες μαρμαρένιες σκάλες μὲ μεγάλους γλόμπους ἀποδῶ κι ἀποκεῖ ἀνέβασαν ὡς ἀπάνω στὸ πλατύσκαλο και τὶς τρεῖς πύλες τῆς εἰσόδου, ποὺ πλέανε στὰ ἠλεκτρικά. Δείλιασε ἡ ψυχὴ μου. Ἐπίτηδες τάχα, γιὰ νὰ μὲ δοκιμάσουνε μιὰ και καλὴ μὲ στέλνανε σὲ τέτιο θέατρο, ἀφοῦ ἀκόμη οὔτε καινούργια ρούχα δὲν εἶχα μπορέσει νὰ κάμω; Ἄν ἦτανε ἔτσι, τότε τί θέλανε καθόλου νὰ μοῦ ποῦν πὼς μ' ἔπαιρναν; Ὅσα κουράγια κι ἂν ἔκανα, καταλάβαινα μέσα μου πὼς ἐκεῖνες τὶς σκάλες μοῦ ἦτανε ἀδύνατο νὰ τὶς ἀνεβῶ.

Ἐνα κλειστὸ ἀμάξι ἔφτασε μπροστὰ και τὰ πέταλα τῶν ἀλόγων γεμίσανε τὴν πλατεία μὲ τὸν ἦχο τους πάνω στὴν ὄρη ἀσφαλτο. Κατεβήκαμε κἀτὶ κύριοι και κυρίες βουτηγμένες στὰ ὀλομέταξα.

—Νὰ ρέ, ἡ Μορῖκα, νά, αὐτὴ εἶναι—ἡ Κοτοπούλη! εἶπε πλάι μου ἓνας λοῦστρος στοὺς ἄλλους, ποὺ κάθονταν ἐκεῖ ἀπέναντι μὲ τὰ κασελάκια τους.

Ἄνοιτα κι' ἐγὼ τὰ μάτια μου καλὰ και τὴν κοίταξα. Ἡ Κοτοπούλη! Οἱ φημερίδες ποὺ διαβάζαμε καμιά φορὰ στὴν πολιτεία τῶν μεταλλείων ἦτανε πάντα γεμάτες ἀπὸ τὸ ὄνομά τῆς κι ἀπὸ φωτογραφίες τῆς. Ἀνέβηκε πεταχτὰ τὶς σκάλες και τὴ δεχτήκαμε μ' ἓνα σωρὸ χαρὲς πάνω στὴν εἴσοδο.

—Ποιά ἀπ' αὐτὲς εἶναι ἡ πόρτα τοῦ Ὑπερώου; ρώτησα τὸ λοῦστρο ποὺ ἤξερε τὴν Κοτοπούλη, δείχνοντας μὲ τὸ χέρι μου τὶς τρεῖς μεγάλες πύλες ψηλὰ στὸ πλατύσκαλο. Τὸ ἴδιο ἔκανε γιὰ μένα ὅποια κι ἂν ἦταν ἀπ' τὶς τρεῖς, ρωτοῦσα ἔτσι, ἀπὸ περιέργεια μόνο, γιὰ νὰ φανταστῶ τὸν ἑαυτὸ μου ποὺ θέλανε νὰ στεκότανε.

—Ἀπ' αὐτοῦ μοῦ τοιμάζεσαι γιὰ τὸ Ὑπερῶο, μουστερή; εἶπε αὐτὸς και γέλασε μὲ τὴν καρδιά του κοιτάζοντάς με. Καὶ τὰ φράκα σου, ποὺ εἶν' τὰ φράκα σου;

Εἶδε πὼς δὲν καταλάβαινα τὸ νόημά του, σοβάρεψε τὸ μοῦτρο του και μοῦδειξε πέρα μὲ τὴ βούρτσα ποὺ κρατοῦσε και κοπανοῦσε κάθε τόσο στὸ κασελάκι.

—'Αποκάτου απ' τή σκάλα νά πᾶς, ἀπό τὴν ἄλλη μεριά. Θὰ ἴδεις μιὰ πόρτα, μοῦ εἶπε.

Σὰν νὰ μοῦ χαρίζανε ἓνα βασίλειο ἅμα εἶδα ἀποκάτω απ' τὴ σκάλα τὴν ἀπόμηση πορτίτσα μὲ τὰ γράμματα «Ἐῖσοδος Ὑπερώου» καὶ μὲ τὸ ἓνα ἀδύναμο λαμπιόνι. Εἶχε ἓνα τζάμι σπασμένο, κολλημένο μὲ μιὰ λουρίδα παλιὸ πρόγραμμα, κι ἀπομέσα στὸ βάθος καθότανε ὀλομόναχος σὲ μιὰ καρέκλα ὁ κύρ Μένιος, ὁ θυρωρός, μὲ τὸ κομπολόϊ του στὸ ἓνα χέρι καὶ μὲ τὸ ἄλλο στὴν πίπα του στὸ στόμα.

Κοῦνησε τὸ κεφάλι του χωρὶς ν' ἀλλάξει στάση καὶ μὲ καλησπέρισε σὰν τοῦπα πὼς ἦμουν ὁ καινούργιος φορατζής.

—Κάτσε καὶ σὺ νὰ μαζέψουμε τὴν πούληση, εἶπε... Ἄς παίξουνε ἑβραϊκά κι ἔπειτα ἄς περιμένουμε νὰ τοὺς ἔρθει ὁ κόσμος!

Εἶχα τόση χαρὰ κείνη τὴν ὥρα, πού θάθελα νὰ τοῦ μιλήσω γιὰ πολλά, γιὰ ἓνα σωρὸ χαρούμενα καὶ κεφάλια πράματα, κεφάλια νὰ μὴ τὸν βλέπω ἔτσι κατσούφη μὰ θυμόμουν ὀλοένα τὶς ἐντολὲς πού μοῦχε πεῖ καὶ ξαναπεῖ ὁ ἐνοικιαστὴς σουφρόνοντας μὲ νόημα τὰ φρονῖδια του, πὼς δὲν ἤθελε πολλὲς κουβέντες καὶ σχέσεις μὲ τοὺς πορτιέηδες. Ἐξ ἄλλου μοῦχε φανεῖ πὼς καὶ τοῦ λόγου του ὁ κύρ Μένιος μὲ εἶχε κοιτάξει ἔτσι λοξά, σὰν τοῦπα ποιὸς ἦμουν, καὶ σὰν νὰ χαμογέλασε λίγο ἀπομέσ' απ' τὰ μουστάκια του. Καὶ εἶχα προσβληθεῖ λιγάκι.

Ἄλλὰ γιὰ παληκαριὲς καὶ γιὰ σπρωξίματα μὲ τὸν κόσμο καὶ μὲ τοὺς ζόρικοις τζαμπατζήδες πού μελετοῦσα ὅλη ἐκείνη τὴν ἡμέρα ἦτανε νὰ γελάω καὶ νὰ τὸ θυμοῦμαι. Κι ἦτανε νὰ γελάω καὶ μὲ τοὺς φόβους μου μὴ μοῦ περάσουν εἰσιτήρια ἀσφράγιστα ἀπὸ τὴν πρώτη κιάλας βραδιά. Μιὰ ὥρα ἀγρότερα πέντε εἰσιτήρια εἶχαμε κόψει ὅλα ὅλα, κι ἄλλοι δυὸ, μὲ καλοκαιρινὰ κι αὐτοὶ σὰν καὶ μένα ρούχα ἂν καὶ ἦτανε πιά χειμῶνας, μᾶς εἶχανε ρωτήσῃ πόσο ἔχει ἡ εἴσοδο κι ἅμα τοὺς εἶπαμε πόσο καὶ τοὺς στείλαμε στὸ ταμεῖο τραβήξανε χωρὶς δεῦτερο λόγο καὶ φύγανε.

—Τὶ τοὺς ἔδωξες τοὺς φουκαράδες, μοῦ κάνει σὲ λίγο ὁ κύρ Μένιος καὶ ἦτανε ὅλο σπλαχνιὰ ἢ μπάσα φωνὴ του.

—Ἐγὼ τοὺς ἔδωξα; τοῦ λέω. Ὅρίστε μος! Μοναχοὶ τοὺς δὲ φύγανε;

—Καλὰ ντέ! Δὲ σ' εἶπαμε καὶ καμπούρη, μοῦ κάνει αὐτὸς ἀλλάζοντας πόδι πάνω σ' ἄλλο. Ἐπῆξε βλέπεις ὁ κόσμος καὶ θὰ στάξει ἡ οὐρὰ τοῦ γαιδάρου ἂν βάναμε μέσα καὶ κανένα φουκαρά πού δὲν ἔχει ὀλόκληρο τὸ εἰσιτήριο, μὲ τέσσερες-πέντε δεκάρες. Καὶ λέγοντάς τα αὐτὰ εἶχε σκίψει καὶ κοιτάζε καλὰ καλὰ τὰ παπούτσια του σὰν νὰ τάβλεπε γιὰ πρώτη φορὰ στὴ ζωὴ του.

Δὲν τοῦδοσα ἀπόκριση. Εἶχε δίκιο τὸ λοιπὸν ὁ ἐνοικιαστὴς. Πρώτη μου βραδιά καὶ νὰ μοῦ λέει νὰ πάσουμε λεφτὰ νὰ βάλουμε μέσα ἀνθρώπους. Καλὰ, καλὰ. Ἐκεῖνος, σὰν νὰ τὴν εἶχε φοβηθεῖ κι ὁ ἴδιος τὴν κουβέντι πού εἶχε πετάξει, τὸ γύρισε στὴν πολυλογία ἐνῶ τὴν ἄλλη ὥρα δὲν εἶχανε βγεῖ οὔτε πέντε κουβέντες ἀπὸ τὰ χεῖλια του. Ἐλεγε, ἔλεγε. Ἦταν παλιὸς Ἀθηναῖος, καθότανε στὸ Χασεκὴ καὶ εἶχε χρόνια καὶ χρόνια σ' αὐτὲς τὶς παναθεματισμένες τὶς δουλιές μὲ τὰ θέατρα, πού τότε τρῶς καὶ τότε πεινάς. Ἄν δὲν κοιτάζε νὰ κάνει καὶ τίποτα μεσιτεῖες τοῦ ποδαριοῦ τὴν

ἡμέρα στὴ Λαχαναγορὰ, τὶ χαμπάρια...

Θὰ ἦτανε ἀπάνω ἀπὸ σαράντα χρονῶν, μπορεῖ καὶ πενήντα μὲ μεγάλα μουστάκια κιτρινωμένα ἀπὸ τὸν καπνὸ, πού ἅμα δὲ φούμεργε νὰ βαστάει τὴν πίπα του, τίστρωνε μὲ τὰ δάχτυλά του πέρα δῶθε. Τὸ ἄλλο του χέρι, κρεμασμένο κάτω ὀλοένα, μετροῦσε τὶς χάντρες τοῦ μαύρου του κομπολογιοῦ.

Σηκώθηκε κι ἔκαμε ἓνα θυμωμένο σουλάτσο ὡς τὴν εἴσοδο:

—Ἰσδραὴλ σοῦ λέει, ἑβραϊκὲς κλαοῦρες δηλαδή, ξανίπε. Ἔνοια σου καὶ μὲ τὸ μυαλὸ ποῦχουνε θὰ πᾶνε τὸ δίχως ἄλλο κατὰ Ἰσδραὴλ! Τὸ κακὸ εἶναι πὼς μαζί τους μπορεῖ νὰ πάει κατὰ Ἰσδραὴλ καὶ τὸ ψωροδίφραγκο πού παίρνει κανένας...

—Ἐβραϊκά παίξουνε; τὸν ρώτησα κι εἶχα ἀρχίσει νὰ νιώθω κι ἐγὼ τοὺς φόβους του. Τὸ εἶδες;

—Τὶ νὰ τὸ ἴδῳ! Δὲ διαβάξεις ἀπόξω τὰ προγράμματα;

Τὸ πρόγραμμα τὸ εἶχα διαβάσει καταλεπτῶς ἀπὸ χωρὶς, πού ἔκοβα ἀπόξω βόλτες. Μπερυσταῖν Ἰσραήλ, δράμα, ἔγραφε. Αὐτὸ μόνο, οὔτε κωμωδία οὔτε τίποτα.

—Ἀνέβασε καλὴ ὀπερέττα, γυρίζει καὶ μοῦ κάνει ξαναμμένος, φέρε μπαλέτο σουλουπωμένο μὲ χορεῦτρες ὁμορφες καὶ τότε σοῦ λέω γὰρ ἂν θὰ προφταίνεις νὰ κόβεις δωχάμου εἰσιτήρια. Τέτια θέλει ὁ κόσμος, τοῦ ἀρέσουνε σὰν ψαρόζουμο. Ὁχι ἑβραϊκά καὶ χαχαμικούς!

Μοῦ ἀνάπτυξε μερικὲς ἀντιλήψεις τοῦ ἀκόμη γιὰ τὸ θέατρο καὶ γιὰ τὴν τέχνη γενικὰ τῆς σκηνῆς κι ἔπειτα πῆγε πλαίϊ στὸ καφενεῖο νὰ παίξει εἶπε κανένα τάβλι μὲ τὸν ταμπή.

Ἐμεῖνα ὀλομόναχος.

Ἡ εἴσοδο τοῦ ὑπερώου ἦτανε ἓνας στενομάκρουλος, ἀψηλὸς θόλος, στρωμένος χάρω μὲ μεγάλες πλάκες ἔκι ὁ ἀσβέστης τῶν τοίχων εἶχε δῶ κι ἐκεῖ μεγάλους σκούρους λεκέδες ἀπὸ τὴν ὑγρασία. Στὸ βάθος ἀνοιγότανε μιὰ δευτέρη τζαμπορτα κι ἀπὸ κεῖ ἀρχίζαν οἱ πέτρινες μέσα σκάλες, φιδωτὲς ἴσα πάνω, πού κοιτάζες κι ἔλεγες πὼς δὲν εἶχαν πουθενὰ τελειωμό. Ὅταν μᾶς ἔδινε κανένας τὸ εἰσιτήριό του κι ἀρχίζε ν' ἀνεβαίνει, ἀκουγες σὲ λίγο τὰ βήματά του ν' ἀντηχοῦν στὴν ἀρχὴ σὰν ποδοβολητὸ ἄλόγων μέσα στοὺς ἔρημους θόλους, ἔπειτα γίνονταν πιὸ ἀργά, πιὸ ἀργά, μάκρυναν καὶ σβήνανε ἴσα πάνω, σὰν νὰ χάνονταν στὸν οὐρανό.

Θὰ ἦθελα πολὺ πολὺ νὰ βλεπα ἐκεῖνο τὸ δράμα, Ἰσραήλ, τὸ θέατρο, τὴν Κοτοπούλη. Μὰ ἦτανε τόσο μακριὰ, ἦτανε σὲ ἓναν ἄλλον κόσμο, χαμένα κάπου ἐκεῖ, ψηλά, στὰ σύθαμπα τῶν θόλων. Κι ἔπειτα πὼς θὰ παρατόῦσα τὴ θέση μου; Κι ἔπειτα πὼς θάκανα ὁ ἴδιος τὴν ἐπικίνδυνη κατάχρηση νὰ μᾶω λεφτάτα, δίχως εἰσιτήριο. Δὲν ἔκανε τουλάχιστο νὰ εἶναι ἡ εἴσοδό μας διαφορετικὴ, κοντά, ὅπως ἐκεῖ στὸ θέατρο τῆς πολιτείας τῶν μεταλλείων...

Ἐφευγε ὅλο καὶ νωρίτερα κάθε βραδί ὁ κύρ Μένιος, νὰ παίξει τάβλι πλαίϊ μὲ τὸν ταμπή κι ἔμενα ὀλομόναχος. Γιὰ νὰ περνάει ἡ ὥρα εἶχα σκεφτῆ καὶ κουβαλοῦσα ἓνα βιβλίον στὸν κόρφο μου, τόβγανα μόλις ἔφευγε ὁ Μένιος καὶ διάβαζα ἐκεῖ στὸ λαμπιόνι χτυπόντας κάθε τόσο στὶς πλάκες

τὰ πόδια μου, πού πάγοναν. Εἶχε ἀρχίσει νὰ τὸ νιώθει κανένας τὸ κρῦν κι ἅμα φυσοῦσε ξεροβόροι, ἢ τζαμόπορτα τόμπαζε μαχαίρι ἀπὸ τὶς χαραμάδες. Ὁ Ἰσραὴλ τοῦ Μπερυστάιν ἔπεσε ἀπὸ τὰ προγράμματα, ἀνέβηκε μὲ κόκκινα ὠραῖα γράμματα ἢ Ἰφιγένεια ἐν Ταύροις, ἀνέβηκαν πολλὰ πεθυμημένα πράματα. Μὰ ἡ κατάστασή μας δὲν ἀλλάξε ἐκεῖ στὸ ὑπερῶο.

Ἐνα βράδι πρόβαλε τὸ κεφάλι του στὴν εἴσοδο ὁ ἐπόπτης μας πολὺ ἀργά :

— Ἀκόμη κάθεται δωχάμω ; μοῦ εἶπε. Μπράβο ! Μὰ ἅμα τελειώνει ἡ δευτέρα πράξη, δὲν εἶναι ἀνάγκη, μπορεῖς νὰ φέβρεις, μοῦ εἶπε. Κι ἔφυγε.

Ρώτησα μὲ τρόπο καὶ στὸ γραφεῖο τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρωὶ καὶ τότε ἔμαθα πὼς κοντὰ στὸ νου, δικαίωμά μου ἦτανε ἅμα τελειώνει ἡ δευτέρα πράξη καὶ ἀρχίζε ἡ τρίτη νὰ μπαίνω μέσα νὰ βλέπω σὰ δὲ βαρνούμωνα.

Δικαίωμά μου.

Ἦμουν σχεδὸν εὐτυχημένος ἄνθρωπος.

Εἶχε μιὰ δυσκολία νὰ κατατάξει κανένας ἐκεῖ στὴν εἴσοδο τοῦ ὑπερῶου πότε τελειώνει ἡ μιὰ πράξη καὶ πότε ἀρχίζε ἡ ἄλλη, γιατί οἱ λιγοστοὶ πελάτες μας μιὰ κι ἀνέβαιναν οὔτε ξαναφαίνονταν οὔτε ἀκούγονταν πιά. Μὰ εἶχα τὸ νου μου σὲ ἄλλα σημάδια ὅζω τῆς μεγάλης εἰσόδου καὶ κατατάριζα ἀπὸ κεῖ. Καὶ μόλις πιά περνοῦσαν οἱ ἀτέλιωτες ὥρες κι ἔλεγα ὅτι ἀρχίζε τώρα ἡ τρίτη πράξη, χυνόμουν μὲ φόρα στὶς πέτρινες φιδωτὲς σκάλες καὶ τὶς ἀνέβαινα σὰ σίφουνας. Δὲν ἔχανα καμιὰ τρίτη πράξη. Κι ἂν τύχαινε νὰ τὴν ἔχω ἰδεῖ πολλές φορὲς καὶ νὰ τὴν ξέρω πὰ ἀπέξω, μποροῦσα νὰ κοιτάζω τὸ ἄλλο θέατρο, τὰ γαλάζια βελούδα τῶν θεωρείων καὶ τῆς πλατείας, τὰ καθέκαστα τῶν σκηνικῶν, — νὰ συλλογιόμμαι τὸ ἔνα καὶ τὸ ἄλλο καὶ νὰ συνταιριάζω μὲ τὸ νου μου τὶς ἄλλες πράξεις πού δὲν εἶχα ἰδεῖ. Ἐξ ἄλλου μερικὰ ἔργα, πολὺ λιγοστὰ δυστυχῶς, τάβρισκε κανένας καὶ τυπωμένα. Τάπαιρνα στὸν κόρφο μου ἀπὸ νωρὶς κι ἅμα ἡσύχαζε ὁ κόσμος καὶ πήγαινε ὁ κὺρ Μένιος νὰ παίξει τὸ τάβλι του μὲ τὸν ταμπή, τάβγανα καὶ διάβαζα τὶς χαμένες πράξεις. Συχνὰ τύχαινε νὰ μοῦ ἀρέσουνε πολὺ, ἔντυνα ἐκεῖ φανταχτερὰ σκηνικά μὲ τὸ νου μου τοὺς ὄγκους θόλους, σουλάτσερα πέρα δῶθε καὶ διάβαζα δυνατά, καὶ γινόμουν πότε ὁ ἕνας καὶ πότε ὁ ἄλλος ἥρωας. Καὶ μόλις ἔλεγα πὼς εἶταν ὦρα πιά γιὰ τὴν τρίτη πράξη χυνόμουν πάλι στὶς ἀτέλιωτες σκάλες καὶ τὶς ἀνέβαινα μὲ μεγάλες πηδιές. Κι ὁ νους μου ἦτανε κείνον τὸν καιρὸ γεμάτος ἀπὸ ἀσυμπλήρωτες πρώτες καὶ δευτέρες πράξεις.

ΒΑΣΙΛΗΣ ΔΑΣΚΑΛΑΚΗΣ

ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ
ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΑΘΗΝΩΝ

Ο ΘΕΙΟΣ ΟΝΕΙΡΟΣ

ΚΩΜΩΔΙΑ ΜΟΝΟΠΡΑΚΤΗ

(Συνέχεια καὶ τέλος)

Γλαύκη.—Μὰ εἶσαι βέβαιος, πατέρα, πὼς ὁ Σοφοκλῆς εἶναι ἐχθρὸς σου;

Μόρσιμος.—Ἀλλά; τί εἶναι; φίλος μου;

Γλαύκη.—Φίλος σου... δὲν εἶναι.. μά... σὲ ραδιοῦργει κιόλα, σὲ ὑπονομεύει, σὲ καταδιώκει; Ὁ Σοφοκλῆς δὲν εἶναι τέτοιος ἄνθρωπος...

Μόρσιμος.—Ποιὸς στὸ εἶπε; Ποῦ τὸ ξέρεις ἐσύ;

Γλαύκη.—Ὅλος ὁ κόσμος τὸ λέει.

Μόρσιμος.—Καὶ ποῦ βλέπεις ἐσύ, ποῦ ἀκοῦς τὸν κόσμο;... Ἄ! Γλαύκη! Μοῦ φαίνεται πὼς οἱ ἐπιγραφὲς ἐκεῖνες σοῦ σήκωσαν τὰ μυαλά... Καθόλου ἀπίθανο νὰ εἶδες καὶ τὸν ἐπιγραφέα καὶ νὰ τὰ μιλήσατε...

Γλαύκη.—Ἄ, ὄχι, πατέρα!

Μόρσιμος.—Πρόσεξε, Γλαύκη! Τὰ λόγια σου μὲ βάζουν σὲ ὑποψία... Πασινόη;...

Πασινόη.—Ὅχι κύριε, ἡ Γλαύκη δὲν εἶδε καὶ δὲ μίλησε μὲ κανένα.

Μόρσιμος.—Δὲν τὸ πιστεύω, ἀλλ' ἀδιάφορο! φτάνει πὸν στὸ ἐξῆς δὲν θὰ ἰδεῖ καὶ δὲ θὰ μιλήσει μὲ κανένα. Γλαύκη! βῆμα δὲν ἔχεις νὰ κάνεις ἀπ' τὸ σπιτί ὡς τὴν ἡμέρα πού θὰ σὲ δώσω σ' ἐκεῖνον πού θέλω ἐγώ! Οὔνε γιὰ νὰ πᾶς στὸ ναό! Νὰ μὴ σὲ ἰδῶ ποτὲ ἔξω στὴ θύρα, οὔτε πάνω στὸ δῶμα. Κι' ἐδῶ ἀκόμα, στὸν ἀνδρονίτη, δὲν θὰ πατάς! Στὴν ἀυλὴ σου καὶ στὰ δωμάτιά σου. Ἄλλοῦ πουθενά. Ἄκουσε;

Γλαύκη, σκυφτή.—Ὅπως θέλεις, πατέρα.

Μόρσιμος, μαλακότερα.—Κι' ἐννοια σου, ἔχουν κι' οἱ φίλοι μας ὁμορφους γιούς, κι' ἄλλοι μποροῦν νὰ σὲ ἰδοῦν, τοῦ χρόνου, στὰ Παναθήναια. (Διακόπτεται.) Τί εἶναι;

[Θόρυβος ἀπέξω, νταβατοῦρι. Ἡ σκύλα γαυγίζει σὰ λυσσασμένη. Τραβοῦν, φαίνεται, κάποιον πού ἀντιστέκεται. Φωνὲς τοῦ Θράση, τοῦ Νικία, τοῦ θυρωροῦ. Ξεχωρίζουν τὰ λόγια. «Ἐλα μου δῶ, παλιόπαιδο!...» Ἀφῆσέ με!...»]

Θράσης, ἀπέξω.—Ἀφέντη! σοῦ τὸν ἔπιασα αὐτὸν πού γράφει στοὺς τοίχους!.. Ἐλα-δῶ σύ!.. ἔλα-δῶ!..

Νικίας, ἀπέξω.—Ἀφῆσέ με λοιπόν!

Μόρσιμος, παραγμένος, στὶς γυναῖκες πού στέκονται περιφοβες.—Φύγετε σεῖς! Μέσα γρήγορα! (Τὶς σπρώχνει. Ἡ Γλαύκη κι' ἡ Πασινόη φεύγουν ἀπ' ἀριστερά. Ὁ Μόρσιμος κλείνει τὴ θύρα καὶ τρέχει δεξιά.)

Συγχρόνως μπαίνει ὁ Θράσης τραβώντας μὲ τὴ βία τὸ Νικία πού ἀντιστέκεται. Ἡ πάλη ἐννοεῖται, εἶναι προσποιητὴ].

Νικίας, δυνατά.—Μὰ τί θέλεις λοιπόν; ποῦ μὲ πᾶς; (Σιγά.) Ἄσε με τώρα.

Θράσης.—Ἐδῶ, παλιόπαιδο!.. Νά, ὁ ἀφέντης μου, ὁ Μόρσιμος! Λογαριὰ σου μαζί του!

Μόρσιμος, μὲ ἀξιοπρέπεια.—Ἀφῆσέ τον Θράση!

Θράσης, ἀφίνει τὸ Νικία καὶ τὸν δείχνει.—Νά τοις! Φύλαγ' ἀπέξω καὶ

τὸν ἔπιασα τῆ στιγμῇ ποὺ ἔγραφε τὰ δικά του μ' ἓνα καρφί... Δύναμη ὅμως ποὺ τὴν ἔχει! Κροτονιατή! Ἄν δὲν ἦταν ὁ θυρωρὸς κι' ἡ σκύλα...

Μόρσιμος, τὸν διακόπτει.— Καλά, Θράση! ἔκαμες τὸ χρέος σου, πήγαινε τώρα! [Κοιτάζει τὸ Νικία, ποὺ στέκεται περήφανα. Ὁ Θράσης φεύγει, κρυφογέφοντας τοῦ Νικία ὅτι θὰ σταθεῖ ἐκεῖ-ἀπέξω. Μικρὴ σιωπῇ. Οἱ δυὸ ἄντρες κοιτάζονται.] Τάπρεπα γραψίματά σου θάταν ἀσυγγώρητα, μὰ σοῦ τὰ συγχωρῶ γιατί ἔστειλες καὶ προξενητή. Τὸ ἓνα ἐξαγνίζει τὸ ἄλλο. Δὲν ἔχω νὰ σοῦ πῶ τίποτ' ἄλλο. Πήγαινε. Καὶ φρόντισε νὰ συναντήσεις τὸν Ἄρχία, γιὰ νὰ σοῦ πεῖ τὴν ἀπάντησή σου πὺρ ἔδωσα στὴν πρότασή σου.

Νικίας.— Τὸν εἶδα τὸν Ἄρχία πρὸ ὀλίγου καὶ μοῦ εἶπε.

Μόρσιμος, ψυχρά.— Τόσο τὸ καλύτερο. Πήγαινε.

Νικίας.— Ὅχι πρὶν σοῦ πῶ ἓνα λόγο.

Μόρσιμος.— Τίποτα! Σοῦ ζητῶ συγγνώμην γιὰ τὴ βιαπραγμία τοῦ ὑπηρέτη μου, ἀλλὰ ὄχι καὶ γιὰ τὴ μίλησά σου ἄσχημα γιὰ τὸν πατέρα σου!

Νικίας.— Ναι, τὸν ἐχθρό σου... Μὰ νομίζεις πὺρ ἔχω διαφορετικὴ ἰδέα ἐγώ;

Μόρσιμος.— Μοῦ εἶναι ἀδιάφορο ἂν παραδέχεσαι πὺρ εἶναι ἐχθρός μου ἢ ὄχι.

Νικίας.— Καὶ δικός σου, καὶ πολλὸν ἄλλον, Μόρσιμε! Σ' αὐτὸ εἶμαι σύμφωνος μὲ τὸν ἀδερφό μου τὸν Ἰοφώντα. Ὁ Σοφοκλῆς ἦταν μιὰ φορὰ, ἀλλὰ δὲν εἶναι πιά. Εἶναι καιρὸς νὰρθοῦν ἄλλοι, καλύτεροι. Καὶ σύ, Μόρσιμε, καθὼς ἀκούω, γράφεις θαυμάσιες τραγωδίες, κι' ὁ ἀδερφός μου ὁ Ἰοφώντας γράφει, κι' ἐγώ...

Μόρσιμος, ἐκπληκτος.— Καὶ σύ; **Νικίας**.— Μάλιστα! Ὁ πατέρας μου δὲν ἔννοεῖ νὰ μᾶς ἀφήσει νὰ φανοῦμε. Τὰ γνωρίζω ὅλα. Δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ μοῦ τὰ πεῖς... Ὁ Σοφοκλῆς νομίζει πὺρ μὲ τὸν «Οἰδίποδα Τύραννο» καὶ μὲ τὴν «Ἀντιγόνη» ἢ δραματικὴ τέχνη εἶπε τὴν τελευταία τῆς λέξι.

Μόρσιμος, κOURDISΜΕΝΟΣ.— Τί λόγος! δὲν τὸ ξέραμε! (Στρέφεται καὶ κοιτάζει ἐμπρός.)

Θράσης, ἀπὸ τὴν γωνιά τοῦ διαδρόμου, χωρὶς νὰ φαίνεται, στὸ Νικία, σιγά.— Καλά, πάμε! Ἐμπρός!

Νικίας, γνέφοντας πονηρὰ τοῦ Θράση.— Καὶ τί εἶναι ὁ «Οἰδίου»;...

Θράσης, σιγά.— Κουβάριασμα... **Νικίας**.— Ἐνα κουβάριασμα ἀπὸ ἀπίθανες συμπτώσεις, γιὰ νὰ διασκεδάσουν οἱ μωροί.

Μόρσιμος, κοιτάζοντας ἐμπρός.— Αὐτὸ λέω καὶ ἐγώ!

Νικίας.— Ἄμ' ἢ «Ἀντιγόνη»; Μ' ἐκεῖνη τὴν αὐτοκτονία τοῦ Αἴμωνα στὸ τέλος;...

Θράσης, τοῦ σφυρίζει.— Ξεκάφωτα!

Νικίας, συμπληρώνει.— Τὴν ξεκάφωτη;

Μόρσιμος, πάντα πρὸς τὰ ἐμπρός.— Αὐτὸ λέω καὶ ἐγώ;

Νικίας.— Κι' ὅμως ἐπιμένει... Φαντάσου τί θὰ εἶναι αὐτὸς ὁ «Οἰδίου» ἐπὶ Κολωνῶ» ποὺ γράφει τώρα!

Μόρσιμος, ζωνηρὰ γυρίζοντας πρὸς τὸ Νικία.— Γράφει τώρα «Οἰδίποδα ἐπὶ Κολωνῶ»;

Νικίας.— Οὔ, δέκα χρόνια παιδεύεται μὲ δαυτὸν! Καὶ γράφει καὶ σβύνει, καὶ σβύνει καὶ γράφει... Μ' αὐτὸς τώρα πῶς δὲν εἶναι ἱκανὸς οὔτε τὴν περιουσία του νὰ διευθύνει, καὶ

θὰ κάνει τραγωδία, ποὺ ἀπαιτεῖ τὴ μεγαλύτερη διανοητικὴ δύναμη;

Μόρσιμος.— Τί ἐπιμονή! τί μανία!

Νικίας.— Ἄς γράφει, ἐπὶ τέλους! Δὲν τοῦ εἶπε κανεὶς νὰ μὴ γράφει! Μπορεῖ τὸ κάτω—κάτω, τὸ τελευταῖο τοῦ αὐτοῦ ἔργο νὰ εἶναι, ὅπως λέει, τὸ ἀριστοῦργημά του. (Χωρὶς νὰ θέλη, τονίζει τὴ λέξι μὲ καμάρι.) Ὅχι ὅμως, μὲ τὴν ἐπιτροπὴ ποὺ ἔχει—κι' ὁμολογουμένως ἔχει μεγάλη (μὲ καμάρι πάλι) εἶναι παντοδύναμος—νὰ μὴν ἀφίνει κι' ἄλλον νὰ φανεῖ! Αὐτὸ ὁ Ἰοφώντας δὲν θὰ τ' ἀνεχθεῖ περισσότερο! Οὔτ' ἐγώ!

Μόρσιμος.— Οὔτ' ἐγώ!

Θράσης, σιγά.— Περιφροῦ!

Νικίας, πλησιάζοντας θαρρετὰ.— Ἐρεῖς, ὁ Ἰοφώντας ἀποχώρησε. ἔχει δικό του σπίτι τώρα. Τὸ ἴδιο θὰ κάμω καὶ ἐγώ. Θὰ πάρω τὸ μερίδιό μου καὶ θὰ φύγω. Καί... θὰ συμμαχήσουμε, ἂν θέλεις, Μόρσιμε! Ἐσύ, ὁ Ἰοφώντας κι' ἐγώ. Δὲ νομίζεις πὺρ κι' οἱ τρεῖς μαζί θὰ νικήσουμε γρήγορα; **Μόρσιμος**, γοητευμένος.— Ὁ μὰ βέβαια! Ἐγὼ ἔχω ἐτοιμὴ μιὰ Τριλογία, πού...

Νικίας, τὸν κόβει.— Τὸ ξέρω «Πηνελόπη», «Γυρισμὸ» καί...

Θράσης, τοῦ σφυρίζει.— «Τηλέμαχος»!

Νικίας.— Καὶ «Τηλέμαχος». Οἱ φίλοι σου βεβαιώνουν πὺρ εἶναι ἀριστοῦργημα, καὶ τὸ πιστεύω!

Μόρσιμος.— Ὁ Περικλῆς ὅμως...

Νικίας.— Ἄς τον τὸν Περικλῆ! Αὐτὸς θὰ πῆσει. Σὲ λίγο θάχουμε τὸ Θουκυδίδη ποὺ εἶναι φίλος μας.

Μόρσιμος, καταγοητευμένος.— Ἄ! εἶσαι καὶ σύ μὲ τὸ κόμμα τοῦ Θουκυδίδη;

Νικίας.— Καὶ τοῦ Φιλοκλῆ. Βεβαίως!

Μόρσιμος.— Τί καλά! Νὰ ἢ νεολαία ποὺ βλέπει! Μεγάλος νοῦς βέβαια ὁ Περικλῆς, ποιὸς λέει ὄχι...

Νικίας.— Ὁ, καὶ πολὺ μεγάλος!

Μόρσιμος.— Ἀλλὰ τί ὠφελεῖ;

Νικίας.— Τί ὠφελεῖ;... Ἡ Τριλογία σου ὅμως, Μόρσιμε, πρέπει νὰ συμπληρωθεῖ μ' ἓνα σατυρικό δράμα.

Μόρσιμος.— Νομίζεις;

Νικίας.— Ὁ, σήμερον εἶναι ἀπαραιτήτο! Τί θ' ἄλλες, Μόρσιμε, ἂν σοῦ ἐπρότεινα, σά... σὰ σύμμαχος, νὰ τὸ γράψουμε μαζί; Θὰ εἶναι ὁ «Εὔμαιος ὁ χοιροβοσκός».

Μόρσιμος.— Ὁ «Εὔμαιος»; Τί ὠραία ἰδέα! (Σ' ἔκσταση) Θάνατος ἀγρούς, σὰ δίαση. Θὰ βγαίνουν νύμφες, Σάτυροι, ὁ Σιληνὸς, ὁ Πάν!.. ὁ Διόνυσος ὁ ἴδιος!... Ναι, αὐτὸ θὰ εἶναι! Μὰ πὺρ τὸ σκέφθηκες;

Νικίας.— Ἡ ἀγάπη τῆς Γλαύκης!.. Νομίζεις ἀκόμη πὺρ δὲν μπορεῖς νὰ μὲ κάνεις... παιδί σου;

Μόρσιμος, μ' ἐνθουσιασμό.— Μ' ὅλη μου τὴν καρδιά, Νικία! Εἶσαι ἓνας θαυμάσιος νέος! Καὶ χωρὶς ἄλλο, ὁ μέγας Διόνυσος, ὁ προστάτης μου, ἔκαμε νὰ βρεθεῖ στὸ δρόμο σου ἡ Γλαύκη!... Ἐλα στὴν ἀγκαλιά μου! (Τὸν ἀγκαλιάζει). Καὶ πάμε μέσα! Θέλω νὰ σᾶς ἀρραβωνιάσω ἀμέσως! Τραβώντας ἀπὸ τὸ χερί τοῦ Νικία, ἀνοίγει τὴ θύρα τοῦ γυναικωνίτη καὶ βγαίνει μαζί του, φωνάζοντας μὲ χαρὰ.— Γλαύκη!.. Γλαύκη!.. Τὸν πιάσαμε αὐτὸν ποὺ ἔγραφε στοὺς τοίχους!...

Θράσης, χαρούμενος, πηδηχτός, τρίβοντας τὰ χέρια, βγαίνει ἀπ' τὸν κρυφὸν τοῦ καὶ πάει ὡς τὴ θύρα τοῦ γυναικωνίτη. Στέκεται κεῖ μιὰ στιγμῇ, σὰ νὰ θέλει νὰ ἰδεῖ, ν' ἀκούσει, καὶ ξαναγυρίζει.— Πάει!... Αὐτὸ ἔγινε!... Ἄχ! ἄς γίνει

καμιά φορά και τῆλο, νὰ ἡσυχά-
σουμε!... (Μπροστά στο ἄγαλμα
τοῦ Διονύσου). Μεγάλε Θεέ! προ-
στάτη! κάμε κανένα θαῦμα!... (Σκε-
πτικός πλησιάζει τὸν βωμό, βλέ-
πει τὶς παπαρόνες καί, σὰν ἀφη-
ρημένος, παίζοντας, παίρνει ἕνα
φύλλο, τὸ κάνει φουσκίτσα καὶ τὸ
χτυπᾷ στο μέτωπό του. Δὲν κροτεῖ
πολὺ δυνατά. Μὲ πείσμα τώρα,
παίρνει ἄλλο, τὸ χτυπᾷ καὶ αὐτὸ
κροτεῖ δυνατά).— Νάτο! Θὰ γίνει!

Μόρσιμος, ἐπιστρέφει, βλέπον-
τας τὸ Θράση.— Ποῦ ἦσαν ἐσύ;..
Ξέχασα, καίμενε, νὰ σὲ φωνάξω.

Θράσης.— Περιττό. Τὰ εἶδα καὶ
τάκουσα ὅλα! Σοῦπιασα τὸν ἄνθρωπο
ποῦ πρόσβαλε τὸ σπίτι, νὰ τὸν ἀνα-
σκολοπίσεις, καὶ σὺ τὸν κράτησες γιὰ
γαμπρό! Τί ἀγαποδιές!

Μόρσιμος.— Ὁρακουστή!... Εἶδες
λοιπόν, γρινιάση, ἄπιστε, ὡς ποῦ ἔ-
φτασε ἡ φήμη μου καὶ τί θὰ γίνει
τώρα;

Θράσης.— Ἐ, μὰ βέβαια, τὸ ξέ-
ρω κι' ἐγώ! Ἀφοῦ συμμάχησες μὲ
τοὺς γιούς τοῦ Σοφοκλή, θὰ παρα-
σταθεῖ ἐπιτέλους καὶ αὐτὴ ἡ πολύπαθη
Τριλογία σου!

Μόρσιμος.— Κοντὰ στο νοῦ! Τοὺς
φάγαμε, Θράση, τελείωσε!

Θράσης.— Καλά, καλά. Μά...
τοὺς ἄφησες μόνους μέσα;

Μόρσιμος.— Εἶναι ἡ Πασινόη.
Ἄστα τὰ παιδιά νὰ μιλήσουν λιγάκι...
Ἔστερα θὰ τὸν φωνάξω, νὰ τὰ συμ-
φωνήσουμε ὅλα... Ἄχ, τί ἡμέρα, τί
ἡμέρα!... Ἄρχισε ἄσχημα, καὶ τελειώ-
νει ὠραία! Μὲ κούρασε ὁμως. Στά-
σου νὰ καθήσω...(Ξαπλώνεται στὴν
πολυθρόνα καὶ κλείνει τὰ μάτια
του. Ἐχει ἀρχίσει νὰ σκοτεινιά-
ζει). Θράση!... ἔχε ἔτοιμους τοὺς λύ-
χνους... καὶ τὸ φανάρι τῆς δρόμου...

Θὰ συνοδέψης ἕστερα τὸ Νικία στο
σπίτι του... (Ἀποκοιμίζεται).

Θράσης.— Ὅχι ἐγώ ἕνας δοῦλος
του τὸν περιμένει στο θυρωρεῖο.

(Ὁ Θράσης πάει στο βάθος κι'
ἐτοιμάζει τοὺς λύχνους. Ὁ Μόρ-
σιμος κοιμάται λίγες στιγμές. Σκο-
τεινὰ στήν αὐλή. Ἡ Ἀκρόπολη
μόλις ροδίζει ἀπ' τὶς τελευταῖες
λάμπεις τοῦ λυκόφωτος).

Μόρσιμος, ἀξαφνα, ξυπνᾷ, ἐν-
τρομος καὶ ἀναπηδᾷ μὲ φωνὲς
μεγάλες.— Ἄ! ὦ!... ὄχι!... ὄχι!...
Δὲν εἶναι δυνατό!... Ὁνειρο!.. Κακὸ
ὄνειρο!.. Βοήθεια!.. Βοήθεια!..

Προστρέχουν εὐθὺς ὁ Θράσης
ἀπὸ τὸ βάθος μὲ ἕνα λύχνον ἀναμ-
μένο, κι' ἀπὸ ἀριστερὰ ὁ Νικίας,
ἡ Γλαύκη, ἡ Πασινόη κι' ἡ Μύρσα,
μὲ λύχνους στὰ χέρια κι' αὐτὲς
οἱ δυό.

Θράσης.— Ἀφέντη!..

Γλαύκη.— Πατέρα!.. Τί εἶναι;

Πασινόη.— Κύριε!.. (συγχρόνως).

Μόρσιμος, τοὺς βλέπει ἐντρομος
ἀκόμα, ἔπειτα συνέρχεται, ἡσυχά-
ζει.— Τίποτα! Μὲ πῆρε ὁ ὕπνος μιά
στιγμὴ καὶ εἶδα... εἶδα ἕνα ὄνειρο
μεγάλο. Θεοί! πῶς μπορεῖ κανεὶς, σὲ
μιά στιγμὴ, νὰ ἰδεῖ τόσα πράγματα!
ὦ, μ' αὐτὸ δὲν ἦταν ὄνειρο κοινό!
Ἦταν Θεῖος Ὁνειρος, σὺν τὸν ἄλλον!

Γλαύκη.— Μὰ τί εἶδες, πατέρα;

Μόρσιμος.— Εἶδα... εἶδα... τὸ
Μέλλον!

Νικίας.— Τὸ Μέλλον;

Μόρσιμος.— Ναί! Στὰ φτερά τοῦ
Ὁνειροῦ ταξίδεψα μέσα στο χρόνο
καὶ βρέθηκα ἐδῶ πάλι, κάτω ἀπ' τὴν
Ἀκρόπολη, ἀλλὰ μετὰ ἑξακόσιες, λείει,
ὀλυμπιάδες!

Γλαύκη.— ὦ πόσος χρόνος! Καὶ
πῶς ἦταν ἡ πόλη μας τότε;

Μόρσιμος.— Ἄλλη! ἀγνώριστη!

Ἄλλὰ ὁ Παρθενώνας ἐκεῖ, στὴ θέση
του, ὁ ἴδιος! Δὲν εἶναι πιά ναός, οὔτε
ἀκέραιος! Οἱ Ἀθηναῖοι ὁμως τὸν
διατηροῦν μ' εὐλάβεια σὰν τὸ πολύ-
τιμο, τὸ πιὸ ἱερὸ πρᾶγμα ποῦ ἔχουν,
καὶ λένε πῶς ποτὲ ὁ κόσμος—μέσα σ'
ἑξακόσιες ὀλυμπιάδες!—δενεῖδε τελειό-
τερο ἔργο! Λατρεύουν ἀκόμα τὸν Πε-
ρικλῆ, τὸ Φειδία, τὸν Ἴκτινο, καὶ λένε
πῶς αὐτὴ ἡ ἐποχὴ—ἡἐποχὴ μας!
—ἦταν ὁ Χρυσὸς αἰώνας τῆς ἀνθρω-
πότητας!... Καὶ τί ἄλλο ἀκόμα παιδιὰ
μου, τί ἄλλο!... Σ' ἕνα θέατρο, ἕνα
θέατρο πολὺ ἄλλοιότιο ἀπ' τὰ σημε-
ρινά, ἕνα θέατρο ὅπου παρᾶσταιναν
καὶ γυναῖκες, οἱ Ἀθηναῖοι ἔτρεχαν
νὰ ἰδοῦν τὸν «Ἀγαμέμνονα»!

Νικίας.— Τοῦ Αἰσχύλου;

Μόρσιμος.— Τοῦ Αἰσχύλου, Νι-
κία μου! Καὶ νὰ σοῦ λένε ὅλοι, ὅλοι,
καὶ τὰ νήπια ἀκόμα, πῶς ὁ Αἰσχύλος,
ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης—ναί!
ναί!—εἶναι οἱ μεγαλύτεροι τραγικοὶ
τοῦ κόσμου! Ὁ Χοιρίλος; τοὺς λέω.
Τίποτα! Ὁ Πρατίνος; ὁ Φρύνιχος;
Ἔνας κάποιος Μόρσιμος; Ἄγνωστοί!
ἄφαντοι! νεκροί!

Νικίας.— Μὴν τὸ πιστέψης ποτέ,
Μόρσιμε! Εἶναι δυνατό; Ὁνειρο ..

Μόρσιμος.— Ὅχι, Νικία, τὸ πι-
στεύω, ὅλα τὰ πιστεύω! Ἦταν Θεῖος

Ὁνειρος, καὶ μοῦ τὸν ἔστειλε πάλι ὁ
Διόνυσος, γιὰ νὰ μὲ βγάλει ἀπ' τὴν
πλάνη κάποιου ἄλλου. Τὸν εἶχα πα-
ρεξηγήσει. Μοῦ ἔλεγε νὰ πίνω, νὰ
γλεντῶ, καὶ φαντάστηκα πῶς ἤθελε
νὰ γράφω τραγωδίες!.. Ἡ ἐποχὴ αὐτὴ
εἶναι ἀληθινὰ μεγάλη!.. Οἱ ἐχθροί
μου ζοῦν καὶ θὰ ζήσουν ἀθάνατοι,
κι' ἐγώ... ἐγώ...

Νικίας.— Μὰ τ' εἶν' αὐτὰ ποῦ
λές, Μόρσιμε! Τώρα ποῦ συμμαχή-
σαμε μεῖς;.. Ἡ δὲ θὰ γράψουμε μα-
ζὶ τὸν «Εὐμαιο»;

Μόρσιμος.— Μὴ φοβᾶσαι! Τὴ
Γλαύκη θὰ σοῦ τὴ δώσω, γιατί' εἶσαι
ἕνας λαμπρὸς νέος καί... γιατί' εἶσαι
γιὸς τοῦ Σοφοκλή. Ἀλλά... «Εὐμαιο»
δὲν θὰ γράψω, οὔτε μαζί σου, οὔτε
μόνος μου!.. Δὲν ξαναγυρίζει στὴν
πλάνη ὅποιος εἶδε μιά φορά τὴν ἀλή-
θεια!—Θράση! ἔχεις δίκιο! Παρ' τὸ
αὐτό! (Τοῦ δίνει τὸ χειρόγραφο
του).

Θράσης, ὀλος χαρά.— Τί νὰ τὸ
κάνω;

Μόρσιμος.— Χαρτὶ γιὰ τύλιγμα!

Θράσης.— Ἦσυχάσαμε!

Αὐλαία

Ἄθηναί, 7—17 Ἰανουαρίου 1932

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΡΥΘΜΟΙ ΤΟΥ ΧΙΝΟΠΩΡΟΥ

Ὁ θρῆνος γίνεται σιωπῆ,
Τὰ χεῖλη μου φλογέρα
Στοῦ χινοπώρου τὴ ριπή...

Στάλες, φτερά, κι' ἕνα κουπί,
Δυὸ φύλλα στὸν ἀγέρα,
Ἐντὸς μου γίνονται σκοποὶ!

ΜΗΤΣΟΣ ΛΥΓΙΖΟΣ

Ο UGO FOSCOLO

ΣΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΙΤΑΛΙΚΗΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ

(Συνέχεια και τέλος)

ΟΙ ΤΑΦΟΙ²⁸

ΑΝΑΓΚΗ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΗΘΙΚΗΣ ΜΕΤΑΡΡΥΘΜΙΣΗΣ

Οι **Τάφοι** εξασφάλισαν τη φήμη του πλάι στους πεπαιωμένους. Λεγότανε πειά κατ' **άντωνομασία** ο συγγραφέας των **Τάφων**. Κι' αλήθεια το ποίημα αυτό είναι η πρώτη λυρική φωνή της λογοτεχνίας, η επιβεβαίωση της μεταμορφωμένης συνείδησης, του νέου ανθρώπου. Ένας νόμος της δημοκρατίας²⁹ καθορίζει την ισότητα των τάφων, την ισότητα των ανθρώπων μπροστά στο θάνατο. Η μεγαλοπρέπεια των μνημείων ήτανε προνόμιο των ευγενών και των πλουσίων και πολεμούσανε κι' εδω' ακόμα τα προνόμια, τη διάκριση των τάξεων.—'Ο Parini λοιπόν θα κοιτάται σ'ε κοινό τάφο παράπλευρα στον κλέφτη—σκεφτόταν ο Foscolo. Αυτή η επαναστατική λογική, σπρωγμένη ως τ' άκρα, του σκότιζε την ποίηση της ζωής και τον ξανάφερνε σ' έναν κόσμο φυσικό, άγριο κι' άκατοικητον άκόμη. Δεν άνεχόταν νά μεταχειρίζονται τον άνθρωπο σάν ζώο. "Ενοιωθε νά προσβάλλονται μέσα του ο ποιητής και ο άνθρωπος. "Ελειπεν ή θρησκευτική ιδέα, που εξωραϊζει το θάνατο και δείχνει τον παράδεισο κάτω από τις σκοτεινές πτυχές της λήθης, ήτανε όμως ζωντανό το αίσθημα της ανθρωπότητας με την πρόοδο και τους σκοπούς της, συνδεδεμένης με την οικογένεια, την πατρίδα, την ελευθερία, τη δόξα. 'Από κει άντλει ο Foscolo τις άρμονίες του, μιá νέα θρησκεία των τάφων: Το sublime ενός φυσικού κι' άγριου κόσμου του θινάτου μεταμορφώθηκε χάρη στα πεπαιωμένα ανθρώπινα αίσθήματα σ' ένα ζωντανό Πάνθεον, διότι επιδρα στους ζωντανούς, διεγείρει τη μνήμη και τη φαντασία, προτρέπει σ' ευγενείς κι' αγαθές πράξεις. Είναι πλάνες χωρίς άμφιβολία: αλλά πλάνες σάν τον άνθρωπο αιώνας, μέρος της ιστορίας του. Το ποίημα είναι ιστορία του ανθρώπου γραμμένη από νεκρούς. Αισθάνεσαι μιá «βικώνια» εμπνευστή

(28) Περί Μνημείων ποίημα Ούγου Φωσκόλου παρά Ματθαίου Γέωργ. Κάλλου μετάφρ. εκ της γαλλικής 8η Κέκυρα 1841. Τάφοι μετάφρ. 'Αντ. Μάτεσι εν 'Αθήναις 1872 τόποις «Πισσοῦ. Οἱ Τάφοι ποίημα Οὔγου Φωσκόλου βλέπε "Απαντα 'Αντ. Μάνεσι μετά ιστορικών προλεγόμενων σημειώσεων καὶ γλωσσάρου, εν Ζακύνθῳ 1881. "σελ. 145—153). Οἱ Τάφοι τοῦ Φωσκόλου, μετάφρ. ὑπὸ Ναθαναὴλ 'Ιω. Δομενιγίνῃ εν Ζακύνθῳ 1888, τυπ. «Ὁ Φώσκολος». Οἱ Τάφοι, Μετάφρ. Γ. Καλοσοῦρου βιογραφικὸν σημείωμα Μαρίνου Σιγούρου, Σ. Μινώτου: Ἡ Ἑλληνικὴ ψυχὴ τοῦ Φωσκόλου 8ο Ἀθήναι εκδ. Ἐλευθερουδάκη. Οὔγου Φωσκόλου: Οἱ Τάφοι, Μετάφρ. Γ. Καλοσοῦρου μετά βιογραφίας τοῦ ποιητοῦ ὑπὸ Μαρίνου Σιγούρου. 8ο Ἀθήναι 1915 εκδ. Γ. Φέξη. Οὔγου Φωσκόλου Ἄπὸ τοῦς «Τάφους» μετάφρ. Α. Μαβίλη βλ. Τὰ ἔργα τοῦ Λορέντσου Μαβίλη (σελ. 170-1) δευτέρη εκδοσις, εκδοτὴς Στέφανος Πάργας, Ἀλεξάνδρεια 1922. Οὔγου Φωσκόλου Οἱ Τάφοι, ἐλευθερά μετάφρ. Δ. Δάση Ζακύνθος 1923, τυπ. Δ. Καφοκεφάλου.

(29) Γαλλικὸς (1804) ἐπέβαλλε νά θάφονται οἱ νεκροὶ σὲ κοιμητήρια ἔξω ἀπὸ τὴς πολιτείας. Ὁ F. ἤθελε νά ἐξαιροῦνται οἱ **Μεγάλοι**.

στον κόσμο αυτό, που από τις σκοτεινές φοβερές φυσικές αρχές, ή θρησκεία των τάφων, μορφώτρια της 'Ελλάδας κι' 'Ιταλίας, ανυψώνει σ' επίπεδο πολιτισμοῦ. Ὁ ἀγαπημένος τοῦ F. διπλὸς κόσμος, που ἐνώνει σὲ μιὰν ἀποθέωση τὸ Ἴλιο μὲ τὸ Santa Croce³⁰. Ἡ ἱστορία εἶναι παλιά, ἀλλὰ ὁ τρόπος που τὴν ἐξεμεταλλεύτηκε καινούριος, κι' ἀπ' αὐτὸ γεννιέται πρωτοτυπία χρωμάτων καὶ μορφῶν. Ἀνακατώνονται ἐδῶ μέσα ἡ κόλαση μὲ τὸν παράδεισο, ἡ πλατεία γοτθικὴ σκιά τοῦ τίποτε καὶ τοῦ Ἀπειροῦ καὶ τὰ τρυφερά κι' εὐγενῆ αἰσθήματα καρδιάς ἀνθρώπου: τὸ πᾶν σὲ μιὰ μεγαλόπρεπη καὶ σχεδὸν θρησκευτικὴ μορφῇ, σάν ὕμνος πρὸς τὸ θεῖον.

Ἡ ἐπανάστασις ὑπὸ τὴ φρίκη τῶν ὑπερβολῶν τῆς ἐξεκαθάριζε τὸ δρόμο της. Ἐπικρατοῦσανε πειὸ συντηρητικὲς ἀρχές. Γινόταν αἰσθητὴ ἡ ἀνάγκη μιᾶς θρησκευτικῆς καὶ ἠθικῆς μεταρρύθμισης.

Τὸ ἔργο τοῦ F. ἐδόνθησε τὴς χορδὲς αὐτῆς. Ἡ Μοῦσα δὲν εἶναι πειά Alfieri.

Οἱ ἰδέες τῆς ἐποχῆς ἦτανε κατακραυγὴ γιὰ τὸν κληρο καὶ τὴς προλήψεις. Πρόσθεσε σ' αὐτά: τοὺς τυράννους, τοὺς εὐγενεῖς, τὰ προνόμια, τὰ μονοπώλια. Ὁ πόλεμος γινόταν εν ὀνόματι τῆς φιλοσοφίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δημόσιας οικονομίας. Ὁ τόνος ἐδῶ εἶναι διαφορητικὸς.

Δὲν μπορεῖ νά πιστέψει ὁ ποιητὴς στὴν ἀθανασία τῆς ψυχῆς: κι' ὅμως θάθελε. Εἶναι μιὰ ἰδέα ἀπατηλὴ, μὰ εἶναι σκληρὸ νά καταστρέφουμε τὴς αὐταπάτες, που μᾶς κἀμουν εὐτυχισμένους καὶ μιᾶς ὡμορφαινουν τὴ ζωὴ. "Ἐτσι ὁ δρόμος εἶναι ἀνοιχτὸς γιὰ τὴν ἐπάνοδο τῆς θρησκευτικῆς ἰδέας, ὄχι εν ὀνόματι τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῆς ποίησης. Αἰσθάνεσαι ἤδη τὸν Chateaubriand.

"Ἄλλ' ἐάν ἐν τούτοις εἶναι ἀλήθεια ὅτι ὁ χρόνος καταστρέφει τὰ πάντα, ὅτι ἡ ἴλη μόνον εἶναι ἀθάνατη κι' οἱ φόρμες καταλύονται, δὲν ἀληθεύει ὅτι ὁ θάνατος τοῦ ἀνθρώπου σημαίνει ἐκμηδένισή. Ὁ ποιητὴς τοῦ δίνει νέαν ἀθανασία. Μᾶς κληροδοτεῖ: συγγράμματα, ἰδέες, ἔργα, μνήμη. Ἡ Μοῦσα ἐμπνευσι τὴ σιωπὴ τῶν τάφων, κι' οἱ ζωντανοὶ ζητοῦνε ἀπ' αὐτοὺς ἐμπνευση καὶ παρηγοριά. Ἡ λατρεία τῶν νεκρῶν εἶναι ἡ θρησκεία τῆς ἀνθρωπότητος ὅσες φορὲς δὲν ἤθελε νά βρίζεται σὲ πρωτόγονη κατάστασι. Δὲν θέλουμε νά πιστεύουμε σ' ἕνα ἀνώτερον ὄν, που μᾶς βραβεύει καὶ μᾶς τιμωρεῖ: ἔστω, κι' ὅμως ἔτσι εἶναι: Πικρὸ εἶναι ἡ ἀλήθεια ὁ Pindemonte! (^{30β}) Ἀλλὰ, ἀνθρώποι, μοροῦμε ν' ἀρνηθοῦμε πίστη στὴν ἀνθρωπότητα; καὶ θέλουμε ἴσα ἴσα ν' ἀφαιρέσουμεν ἀπὸ τὴ ζωὴ ὅλες τὴς ψευδαισθήσεις, ὅλη τῆς τὴν ποίηση; Ὁ F. διαμαρτύρεται σάν ἀνθρώπος καὶ σάν ποιητὴς. Ἐχει πάντα μέσα του τὸν δέκατον ὄγδοον αἰῶνα, ἀλλὰ πολὺ προχωρημένον ὡς πρὸς τὴς ἀνατροπῆς, καὶ που σταματᾷ, ζητώντας σταθμὸ σ' ἀνθρώπινα, δρόμο, στὰ θρησκευτικὰ, αἰσθήματα.

(30) Ναὸς (Firenze) ὅπου ἔχουνε στηθεῖ μεγαλόπρεπη καλλιτεχνικὰ μνημεῖα σ' ὅλες τὴς δόξες τῆς Ἰταλίας καὶ ἐπέπρωτο καὶ τοῦ ἰδίου τοῦ Foscolo.

(30β) Ποιητὴς σύγχρονος τοῦ F. που ἔγραψε: **Τάφους** βλέπε: Τὰ μνήματα ποίημα Ἰππολύτου Πινδεμόντου μετάφρ. Α. Σ. Λιβαθνεπούλου Ἀθήναι 1873. Οἱ Τάφοι (στίχοι Ἰππολύτου Πινδεμόντη) μετάφρ. Γ. Καλοσοῦρου σὲν ἴδιο τόμο τῶν Τάφων τοῦ Foscolo εκδ. Γ. Φέξη 1915 σ. 113-26.

Αυτά τὰ πράγματα ὁ F. δὲν τὰ σκέφτεται μόνο, τὰ αἰσθάνεται κιόλας. Εἶχαμεν ἤδη τὸν πατριώτη, τὸν ἐλευθέρου ἀνθρώπου! ἔδω ἔμφανίζεται ὁ ἐσωτερικὸς ἀνθρώπος, μὲ τὰ λεπτὰ αἰσθήματα τῆς πολιτισμένης του ἰδιοσυγκρασίας. Ὁ νέος ἀνθρώπος ὀλοκληρώνεται, ὁ ἐνδύμυχος κόσμος τῆς συνείδησης πλουτίζεται, προσθέτοντας νέα στοιχεία. Κι' ἀπὸ τὴν εὐαισθησίαν αὐτὴ βγήκανε οἱ ὠραιότερες ἐμπνεύσεις τοῦ Ἰταλικοῦ λυρισμοῦ, τὸ παράπονο τῆς Κασσάνδρας, οἱ ἐντυπώσεις τοῦ Μαραθῶνα, ἡ ἀποθέωση τοῦ Santa Croce. Ἡ ἄποψη εἶναι τόσο ὑψηλὴ, ποῦ τὸ θέαμα τῆς Ἰταλίας, τόσο ξεπεσμένης, ἀντικείμενο τόσο ῥητορισμοῦ, τὸν εὐρίσκει ἀπαυθημένο καὶ συλλογιζόμενο τὶς ἀλλεπάλληλες ἐναλλαγές τῆς τύχης τοῦ ἀνθρώπου. Ἔχουμεν ἔδω ἀντίληψη φιλοσόφου, καρδιὰν ἀνθρώπου, ἐμπνευση ποιητή. Ὅταν ἐκυκλοφόρησαν οἱ Τάφοι, λές κι' εἶχεν ἀγγιχθῆ μιὰ χορδή, ποῦ ἔπαλλε σ' ὅλων τὶς καρδιές. Καὶ δὲν ἔκαμε πειὸ λίγην ἐντύπωση στοῦ διανοούμενου.

Ἡ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΚΗ ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ "ΤΑΦΩΝ", ΚΙ' Ο ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ ΣΤΙΧΟΣ

Ἡ νέα λογοτεχνία ἐμφανίστηκε μὲ τὴν κατάργηση τῆς ῥίμας. Τὴν τερσίνα κι' ὀκτάβα διαδεχόταν ὁ ἐλεύθερος στίχος. Ἦτανε μιὰ ἀντίδραση κατὰ τοῦ μέτρου καὶ τῆς μελωδίας. Ἡ νέα λέξη ἐμπιστευμένη στὴ σοβαρότητα τοῦ περιεχομένου τῆς δὲν ἐκαταγοῦσε τὴ μουσικὴ, ἀλλὰ τὴ ῥίμα: μόνη τῆς ἦταν ἀρκετὴ. Ὁ F. ἔδω καταργεῖ καὶ τὴ στροφή· καὶ δὲν ἦτανε πειὰ μιὰ τραγωδία ἢ ἓνα ποίημα, ἦτανε μιὰ λυρική σύνθεση ἀπὸ τὰ ὅποια τοῖμα ν' ἀφαιρέσει ὅλα τὰ μελωδικὰ καὶ μουσικὰ στοιχεῖα τῆς μετρικῆς. Ἦτανε ἔχουμεν ἰδέα γυμνὴ, ἀναμμένη στὴν φαντασία καὶ μεταδιδόμενη θερμῆ ἀπὸ τὴν ἴδια, μὲ τὶς συμφωνίες κι' ἐσωτερικὲς ἁρμονίες τῆς.

Ὁ στίχος, καλοδουλεμένος, χωρὶς τὶς μηχανικὲς καὶ κατὰ παράδοση μορφές του, ἐμφανίζεται τσακισμένος σὲ νέες τομές, πρωτότυπους ρυθμοὺς καὶ δὲν εἶναι τεχνητός: εἶναι ἡ ἐσωτερικὴ φωνή, ἡ μουσικὴ τῶν πραγμάτων, ἡ μεγάλη μανιέρα τοῦ Dante. Τὸ σονέττο καὶ τὴν καντσόνα διαδεχόταν τὸ ἄσμα, εἶδος ἀπαλλαγμένο ἀπὸ κάθε μορφικὸ περιορισμό. Ἦτανε τὸ ποίημα τοῦ ἠθικοῦ καὶ θρησκευτικοῦ κόσμου, μεταρσίωση τῆς ψυχῆς στὶς ψηλές σφαίρες τῆς ἀνθρωπότητας καὶ τῆς ἱστορίας, ἐξύψωση τῆς συνείδησης ἢ τοῦ ἐσωτερικοῦ ἀνθρώπου πάνω ἀπὸ τὰ σύγχρονα πάθη, ὁ ἀνθρώπος γενικὰ στὴν ἐξωτερικὴ ζωὴ τοῦ πατριώτη καὶ τοῦ πολίτη, τὴν ἐσωτερικὴν του ὑπόσταση, ἡ αὐγὴ τοῦ νέου αἵωνα. Τὸ ἄσμα ἦτανε προοίμιο τοῦ ἔμνου.

Ὁ F. χτυποῦσε τὶς πόρτες τοῦ δέκατου ἔνατου αἵωνα.

ΟΙ ΧΑΡΙΤΕΣ (31)

Ἀφοῦ πῆρε αὐτὸν τὸ δρόμο καταπιάνεται μὲ νέα ποιήματα: Τὸν Ἀλκαῖο, τὴν Συμφορὰ, τὸν Ὁκεανό, ὅχι ὅμως μὲ τὴν προηγούμενην ἐμπνευση: συνθέτει ψυχρά, φιλολογικὰ, ἀποσπασματικὰ, δὲ μᾶς

31) Οἱ Χάριτες, μετάφρ. Μαριέττας Μινώτου, Ἀθήναι 1927 ἔκδ. Ζηκάκη.

δίνει τίποτε τὸ ὄριμο. Τελευταῖες φανήκανε οἱ Χάριτες. Τελειότατη ἐργασία καλλιτέχνη, ἀλλ' ὁ ποιητὴς δὲν ὑπάρχει σχεδόν.

Ἡ ΠΡΟΖΑ ΤΟΥ FOSCOLO³²

Μένει ὁ F. στὴν πρόζα. Ἐννοοῦμε τὸν Πρόλογό του, τὰ Μαθήματα του, τὰ κριτικά του δοκίμια. Δὲν εἶναι πεζογραφία γαλλικὴ, οὔτε τοσκάνικη, θέλω νὰ πῶ ὅτι ἀναζητᾷ: τὴν τοσκάνικη ζωηρότητα καὶ χάριση καὶ τὴ γαλλικὴ λογικὴ καὶ τὸ μῆζιο. Εἶναι προσωπικὸς πεζὸς λόγος ἀκόμα ὑπὸ διαμόρφωση, γεμάτος ἀπὸ λατινικὲς καὶ δικανικὲς ἀναμνήσεις, μὲ μιὰ τάση πρὸς τὸ μεγαλεῖο καὶ τὴ δύναμη, Δείχνει περισσότερο ἐξαίψη φαντασίας παρὰ δύναμη πνεύματος.

Ὁ F. κριτικὸς ἀνοίγει τὸ δρόμο στὸ νέον αἶωνα. Ἡ κυριαρχοῦσα ἰδέα τῆς πεζογραφίας αὐτῆς εἶναι ὁ ἀνθρώπος ὑπεράνω τοῦ λογίου. Ὁ F. παρέχει τὸν τίτλο τῆς νέας λογοτεχνίας. Ἡ δύναμή τῆς δὲν εἶναι ἐξωτερικὴ, μὲ ἐσωτερικὴ, στὴ συνείδηση, τὸν ἐσωτερικὸν κόσμο, τὸν συγγραφέα. Ὁ Dante καὶ Petrarca³³ κυταγμένοι ἀπὸ τὴν ἄποψη αὐτὴ λάμπουν μὲ νέο φῶς. Τὸ Style ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν ἐκζήτηση, ἀπὸ τὰ τεχνικὰ στολίδια καὶ περιορίζεται στὴ σκέψη καὶ τὸ αἶσθημα. Κι' αὐτὸς ὁ Beccaria εἶναι ξεπερασμένος. Προσεγγίζουμε τὴν αἰσθητικὴν. Δὲν ἔχει διαμορφωθεῖ σ' ἐπιστήμη, ἀλλὰ ὑπάρχει τὸ αἶσθημα κι' ἡ τάση πρὸς αὐτήν.

Καὶ κάτι ἀκόμα: Ἀναγεννιέται ἡ διάθεση τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἱστορικῶν ἐρευνῶν, περιφρονημένων ἕνα ὀλοκληρὸν αἶωνα, ποῦ ἔκαμεν πλάκα ὅλο τὸ παρελθόν. Ἡ Ἰταλία ἀναχτᾷ τὶς παραδόσεις τῆς κι' ἐπανασυνδέεται μὲ τὸν Vico³⁴ καὶ Muratori³⁵.

Ὁ F. ἀνοίγει τὸ δρόμο στὸ νέον αἶωνα. Καὶ δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι, ἐὰν ἡ πρόοδος τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόταν ὄχι μὲ ταραχώδη, ἀλλὰ λογικὸ καὶ ἤρεμο τρόπο, ὁ τελευταῖος συγγραφέας τοῦ 18ου αἵωνα θάτανε καὶ πρῶτος τοῦ 19ου, ὁ ἀρχηγὸς τῆς νέας σχολῆς.

Ἀλλὰ ἡ πρόοδος αὐτὴ ἔπαιρνε ὄψη ἀντίδρασης καὶ στὴν ἀρνητικὴ καὶ βίαιη ἐκείνη μορφή τῆς ἐπρόσβαλλε τὶς ἰδέες καὶ τὶς μορφές ἑνὸς αἵωνα γιὰ τὸν ὅποιο ὁ F. νομίζοταν ἔνοχος. Τὸν ἐδυσραστοῦσε πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὁ πόλεμος κατὰ τῆς μυθολογίας. Ἐνοιωσε μαζί μὲ τὶς ἀρνήσεις αὐτὲς ἀρνοῦμενον τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ ὅταν πειὰ εἶχε μετριάσει πολλὰς θρησκευ-

(32) Βλ. Opere edite e postume di Ugo Foscolo Firenze 1850—62.

vol I—IV: Prose letterarie

> V: Prose politiche

> X—XI: Saggi di critica storico letteraria tradotti dall' Inglese raccolti e ordinati da F. S. Orlandini e da E. Mayer.

(33) Γιὰ τοὺς ὁποίους ἔγραψεν ὁ F.: Discorso sul testo e su le opinioni diverse prevalenti intorno alla emen dazione critica della Commedia di Dante Londra 1825 καὶ: Saggi sopra il Petrarca pubblicati in Inglese da Ugo Foscolo e tradotti in Italiano Lugano 1824a.

(34) Φιλόσοφος (1668—744). Καθηγητὴς τῆς ῥητορικῆς στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Napoli. Ἀπὸ τοὺς δημιουργοὺς τῆς φιλοσοφίας τῆς Ἰστορίας τὴν ὁποῖαν ὀνόμασε «scienza nuova».

(35) Ἱστορικὸς καὶ ἀρχαιολόγος (1672—750).

τικές και πολιτικές του ιδέες, κι' είχε σχηματίσει πειθ' πραγματική αντίληψη για τή ζωή κι' είχε παλλαγεί από ένα μεγάλο μέρος τῶν illusions του, όταν ήταν πειθ' με τὸ ένα πόδι στὸ νέον αἰῶνα, συκοφαντημένος, παραγωγισμένος, εγκαταλελειμμένος στὸ διαρκές κύμα τῶν ἀντιφάσεων του, πέθανε λυπημένος, ἐξακοντίζοντας στὸ νέον αἰῶνα σὰ μιὰ πρόκληση, τις **Χαρίτες του**, τὸ τελευταῖον ἄνθος τοῦ ἰταλικοῦ κλασικισμοῦ.

A. A. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ

ΤΡΑΓΟΥΔΙ

Ποτὲ τὴν ὀμορφιά σου, Ἀγάπη, δὲν τὴν ἐνοιῶσα
[τόσο μεγάλη!
Μήτε λουλοῦδι πρωτοφίλητο ἀφ' τὸ φῶς, στής ζή-
[ζης τ' ἀνθογυάλι,
ποῦ λαχταροῦσα μὲ μιὰ νιότη ἀχόρταγη, ρόδο
[νὰ μὲ πατήσης,
ἢ πούπουλο φτερό στὰ κρῖνα χέρια σου νὰ μὲ
[λικνίσῃς.

Μήτε σὰν ἦρθες τὴν ὀδύνη καί μὲ πότισες ἀπὸ τ'
[ἀκένωτο κροντήρι,
μήτε, καλόβολη καί τρυφερὴ σὰ μουδειχες τὴ ζήση
[πανηγύρι
καί μὲ τῆς ἡδονῆς τὰ ροδοσύννεφα μὲ σήκωνες
[στὰ οὐράνια
κι' ἀγνάντευα τὴ θλίψη μου χαρὰ
τὸ πέσιμο περφάνεια.

Ὅσο τὴ νιότη τῶν ἀργοσβύνοντας
σὲ παίρνει ἢ νειότη φεύγοντας μαζί της
κι' ἡ κουρασμένη μου ματιὰ δὲν εἶναι πιά μαγνήτης
σ' ἄλλη ματιὰ κι' ἐστέρησεν ἢ διψασμένη ἀγκάλια
καί στὴν καρδιά μου ὁ Λυτρωμὸς ἔχει σφραγίδα
[βάλεϊ.

ΣΟΦΙΑ ΜΑΥΡΟΕΙΔΗ ΠΑΠΑΔΑΚΗ

ΣΤΟΧΑΣΜΟΙ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ

ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ ΚΑΙ ΎΦΟΣ

Μεγάλη τοῦ περιγύρου ἡ ἐπίδραση. Αὐτὴ δίνει τὸν ξεχωριστὸ τόνο καὶ τὴν ἰδιότυπη μορφή στὴ σκέψη καὶ δράση, δηλ. στὴ ζωὴ.

Ἡ καθαρότητα τῆς διατύπωσης, ἡ σαφήνεια κ' ἐνάργεια στὸ ὕφος, οἱ κυριώτερες ἑλληνικὲς ἀρετὲς, εἶναι ἀπαύγασμα τῆς αἴθρας τοῦρανοῦ μας καὶ τῆς φεγγεῆς διαφάνειας, ποῦ μᾶς περιβάλλει :

Τὸ κλίμα μας τὸ εὐκρατο μᾶς προσκαλεῖ μερόνυχτα ν' ἀφίνομε τοῦ σπιτιοῦ τοὺς ἴσκιους καὶ ν' ἀπολαμβάνομε τοῦ ὑπαίθρου τὰ χάρματα, τὴς δροσιῆς τὸ κολοκαίρι, τὴς λιπαρῆς τὸ χειμῶνα. Καὶ τὸ μάτι μας ἀδέσμευτο καὶ ἀνεμπόδιστο συνειθίζει κ' εὐχάριστ. εἶναι νὰ βυθίζεται στὴς φύσης τὰ φαινόμενα καὶ τῆς ἔξω ζωῆς τὰ κινήματα, ποῦ τοῦ προβάλλουν ὀλοένα τὴς διαυγέστατες γραμμὲς τοὺς καὶ τ' ἀνοιχτὰ χρώματά τους.

Γι' αὐτὸ κι' ἡ ψυχὴ μας γυρεύει τὰ καθάρια κ' ὀμαλά τοῦ λόγου διατυπώματα καὶ ἀποκρούει τὴ σκοτεινία καὶ τὴν ἀσάφεια.

Διαφορετικὴ σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο εἶναι ἡ ζωὴ τῶν βορεινῶν λαῶν ποῦ, χάρις στὸ κλίμα τους, μένουν ἀναγκαστικὰ περιορισμένοι μὲς σὲ κλειστοὺς χώρους, ὅπου κανένας ζωηρὸς ἐξωτερικὸς ἐρεθισμὸς δὲν τοὺς προσβάλλει. Κ' ἐκεῖ κατ' ἀνάγκη ἡ ἀπομονωτικὴ αὐτοσυγκέντρωση, ἡ προσήλωσις στὸν ἑσῶ κόσμο, ἡ μυστικοπάθεια, ὁ ὀρμητισμὸς, ἡ βαθειὰ συλλογὴ κ' ὄνειροπόλησις, ἡ ἐξονύχιση κάθε ιδέας καὶ τῆς πρὸ περιπλοκῆς, ἔρχονται σὰ φυσικὰ ἐπακόλουθα.

Κ' εἶσι μπορεῖ νὰ ἐξηγηθῇ ἡ διαφορὰ τῆς ἐξωτερικῆς κ' ἐπιτόλαιας θρησκευτικότητος τοῦ λαοῦ μας ἀπὸ τὴν κατανυχτικὴν καὶ μυστικοπάθη θρησκευτικὴν ἐκστάση τῶν βορεινῶν λαῶν. Κ' εἶσι μπορεῖ νὰ δικαιολογηθῇ ἡ ἀστάθεια, ἡ ἐπιπολιότητα, ἡ ἐκκίνησις, τὸ ἀψίκορον καὶ φιλαπόδημον τῆς φυλῆς μας ἀντίθετα πρὸς τὴ σταθερότητα, τὴν ἐπιμονή, τὴν ἀκίνητη θετικότητα καὶ τὴ γόνιμη βαθύτητα τῶν βορεινῶν λαῶν.

Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Σὲ πολλὰ μυθιστορήματα βλέπομε ἀκόμη τύπους ἀνθρώπων μονοκόμματους, ξυλένιους, ἀλύγιστους, ἀμετάβλητους. Μὰ τέτοιοι στὴν πραγματικότητα δὲν ὑπάρχουν, γι' αὐτὸ καὶ δὲν πρέπει νὰ προβάλλουν καὶ σ' ἔργα τέχνης, ποῦ στὴ γύρω μας ζωὴν ἔχουν τὴν πηγὴ τῆς ἐμπνευσῆς τους. Οἱ ψυχικὲς μεταπτώσεις κ' ἀνακολουθίαι καὶ παλιωδίαι εἶνε συχνότατες στὸν ἄνθρωπο, ποῦ τὸν ἐπηρεάζουν τόσες ἐσωτερικὲς κ' ἐξωτερικὲς ἐπιδράσεις. Κάθε στιγμὴ βλέπομε ἀβασίαις στὸ χαρακτήρα παὶ στὰ ιδιώματα καὶ συνήθεια τῆς ζωῆς τοῦ καθενός. Ἡ κρίσιμη, μάλιστα ἐποχὴ, ποῦ περνῶμε, μὲ τὴς καταθλιπτικὲς ἀπαιτήσεις τῆς, πολὺ συντελεῖ στὴς ψυχικὲς αὐτὲς μεταβολές. Τὸ ψυχολογικὰ διεισδυτικὸ μάτι τοῦ καλοῦ τεχνίτη δὲν πρέπει νὰ τὴς παραβλέπη. Κι' ὁ πραγματικὰ φιλοσοφικὸς νῦς δὲ μπορεῖ νὰ μὴ τὴς δικαιολογῇ ἔχοντας ὑπ' ὄψει τὴς ἀφορμὲς τους. Εἶχε πολὺ δίκιο ὁ Βυγρον ποῦ ἔγραψε πὼς ὁ ἄνθρωπος «εἶναι πάντα τὸ ἔρμαιον τῶν περιστάσεων». Καὶ τέτοιον πρέπει νὰ τὸν παρουσιάξῃ ἡ ἀληθινὴ Τέχνη.

ΛΟΓΟΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΟΣΙΟΓΡΑΦΟΣ

Ἄλλο λογοτέχνης κ' ἄλλο δημοσιογράφος. Ἀξεπέραστα σύνορα τοὺς χωρίζουν. Διαφορετικὰ ὀλοσδιόλου καὶ τὰ μέσα καὶ οἱ σκοποὶ τους.

Ὁ λογοτέχνης μπορεῖ νὰ δημοσιογραφῇ, μὲ ζημιὰ τοῦ ταλέντου του πάντα, γιατί συνειθίζει στὸ γλήγορο κ' εὐκόλο γραψίμο. Ὁ δημοσιογράφος δὲ μπορεῖ νὰ λογοτεχνῇ, ὅσο κι' ἂν τὸ ποθῇ ἢ τὸ νομίσῃ εὐκόλο, Ὁ πρῶτος εὐκόλο κατεβαίνει στὸ σκαλοπάτι τοῦ δευτέρου, ὁ δεῦτερος δὲν κατορθώνει ν' ἀνέβῃ στὴ θῆση τοῦ πρώτου.

Ὁ ἕνας εἶναι δημιουργὸς ἔργων, ὁ ἄλλος κατασκευαστὴς ἐντυπώσεων καὶ ἐμπαιευτὴς ἐνκαίριων καὶ καταστάσεων. Τῆς ἐργασίας τοῦ πρώτου τ' ἀποτελέσματα εἶναι σταθερά, Ὁ δεῦτερος καταγίνεται πάντα μὲ τὰ ἐφήμερα τὰ γραφόμενα του εἶναι πάντα «ἔπεα πτερόεντα καὶ ἀνεμώλια».

Ἐνα κοινὸν ἔχουν κ' οἱ δύο: τὸ ὅτι ἀγωνίζονται κρατώντας στὸ χεῖρὶ τὸ ἴδιο ὄπλο, τὴν πένα. Ἀλλὰ κατὰ τὴ φράση ἐνὸς Γάλλου λογοτέχνη: O mon Dieu, au resultat d'un instrument que de difference!

MIX. Γ. ΠΕΤΡΙΑΝΣ

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΑΓΓΕΛΟΥ ΤΕΡΖΑΚΗ: «*Η παρακμή των Σκληρών*» (μυθιστόρημα) σελ. 286
Έκδοση «Κόκλου» Αθήνα.

Δέν ξέρω γιατί όταν τελειώση κανείς το διάβασμα του νέου αυτού μυθιστορηματος του κ. Άγγελου Τερζάκη, στρέφει την σκέψη του στους «Δεσμώτες». Είπε τούτο κάτι το τυχαίο, το άσημαντο, κάτι που δέν συνδέεται με την «Παρακμή των Σκληρών» ή είνε μιá εκδήλωση βαθύτερη, μιá εσώτερη ανάγκη; Μοῦ φαίνεται πως παρά τó γεγονός ότι και τó δεύτερο τούτο μυθιστόρημά του κλείνει όλες τις δοκιμασμένες καλλιτεχνικές αρετές του, συμβοίει τó δεύτερο. Οί «Δεσμώτες» ήταν ένα έργο που έβγαίνε μέσα από τó βάθος της μικροαστικής ζωής, που έκλεινε τó γλωσσόχαμο του αισθηματικού ανθρώπου, τους μελαγχολικούς παλμούς του, τις διελές αναμνήσεις του, τις άβυσσώδεις σκέψεις του ενώ ή «Παρακμή των Σκληρών» είνε ένα βιβλίο με βαρεία, πολύ καταθλιπτική ατμόσφαιρα.

Τó πρώτο ήταν ένα κομμάτι αληθινής ζωής. Έδινε την αίσθηση τού ύπαρκτου. Ο Γαλάνης, ήταν ένας άνθρωπος που ένιενίτο γύρω μας και ή Εύα, ήταν μιá τρυφερή γυναίκα που άφηνε δίπλα μας τó άρωμά της.

Η οικογένεια Σκληρού όμως δέν είνε τó ίδιο. Η αλύγιστη, παγερή μητέρα ή όποια περιέφερε μέσα στις αιθούσες τού νοσηρού σπητιού της την σιωπηλή σιλουέτα της. Οί δυό γιοί της, δυό δεσποτικοί χαρακτήρες που έχουνε μέσα στο οίμα τους ένα έκφυλο πάθος και στην ψυχή τους μιá αφάνιαστη σκληρότητα, είνε τύποι που μάς γίνονται άνυπόφοροι με τó άπιθανο σχήμα τους. Αυτό τó άποικροστικό αίσθημα που γεννάει τó αντίκρισμα αυτής της παράδοξης οικογένειας, είνε μιá έπιτυχία τού συγγραφέα; Ο σκοπός στον όποιο έφτασε με τά μέσα που έχρησιμοποίησε για την οικοδόμησή της; Ός τόσο όμως δέν μπορούμε να κατανικήσουμε τή σκέψη ότι κάτω από τόν Έλληνικό οθρανό ποτέ δέν μπόρεσαν να ύψωσουν τó άνάστημά τους παρόμοιοι άνθρωποι. Είνε τρελλοί; Είνε σχιζοφρενείς; Είνε θύματα μιás φρικτής α.ταβιτικής μοίρας; Αυτό θά μπορούσε να άπτελεση θέμα ψυχιατρικής έρευνής τών ειδικών. Έμεις όμως με την κάποια πείρα της ζωής, δέν μπορούμε, να άπαντήσουμε ούτε σ' αυτά τά έρωτήματα καταφατικά. Δέν έχουμε παραδείγματα μιás παρόμοιας ζωής, τέτοιας ροής και τόσης διάρκειας. Η ζωή, και ιδίως στα τελευταία χρόνια, έχει κύριο χαρακτηριστικό την άσυγχρότη όρμητικότητα. Δέν κάνει άργους βηματισμού, και δέν μπορεί να έπηρεάζεται από την σιωπηλή ατμόσφαιρα ενός καταραμένου σπιτιού. Κι ή τρέλλα (στις περισσότερες παθολογικές περιπτώσεις) δέν μπορεί να περιμένη υπομονετικά την κάποια στιγμή της μοιραίας σύγκρουσης. Είνε ένα άβάσταχο πάθος, μιá άτίθιση μανία, που έχει τις συχνές φροβές της έκρήξεις. Σε μερικές μόνο περιπτώσεις της Συμφιλίως γίνεται τó αντίθετο. Ο άνθρωπος γίνεται ένα άθυρμα μιás νοσηρής τρυφερότητας, μιás υπερβολικής εύαισθησίας. Έτσι ο βουβός άγώνας που γίνεται μεταξύ τών Σκληρών— άγώνας που κρύβεται πίσω από μερικά βλέμματα κι' από σφυγμένα χείλη—δίνει με την μακρά διάρκειά του, και τις άνεξήγητες μεταπτώσεις τó άφύσικο. Ο άναγνώστης διωβάζει, διαβάζει κι' σισθάνεται μέσα του μιá κούραση βλέποντας διαρκώς τó ίδιο στενό, πολύ περιορισμένο διάγραμμα τών εκδηλώσεων τού άγώνα τών παθολογικών αυτών τύπων.

Στό τέλος κλείνει τó βιβλίο και μένει με την έντύπωση κακού έφιαλτικού οράματος, γιατί πουθενά σέ κανένα σημείο τού έργου τού κ. Τερζάκη δέν ύπάρχει ή λύτρωση. Δέν είνε άπιθανο ή οικογένεια Σκληρού να έπρεπε έτσι να σταθή. Αυτό δηλαδή να ήταν τó πλάνο τού συγγραφέα του, που οί δημιουργικές ικανότητές του μάς είνε γνωστές. Μόλαταυτα οί «Σκληροί» θά παραμείνουν στην άναμνησή μας, σαν σκοτεινοί τερατομορφοί τύποι. Όποσδήποτε δέν λείπουν κι' άπ' τó μυθιστόρημα αυτό τά γνωρίσματα τού καλλιτεχνικού ταλέντου τού κ. Τερζάκη. Η πλαστική γλώσσα του, τó άρτι εισαγωγικό κεφάλαιο τού βιβλίου και μερικές ποιητικότερες περιγραφές του, που χαρίζουν πραγματικά μιá ικανοποίηση.

ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ: «*Κεφάλια στη σειρά*», σελ. 225 έκδοση «Μακεδον. κών Ημερών» Θεσσαλονίκη

Μιá προσπάθεια σ' ένα νέο δημιουργικό τομέα άποτελούν τά έντεκα διηγήματα που κλείνονται στο βιβλίο «Κεφάλια στη σειρά», τού κ. Άλκ. Γιαννόπουλου. Ο σεαλισμός, ή ανασύνθεση της γύρω μας πραγματικότητας δέν έχει θέση εδώ. Ο άνθρωπος δίνεται σέ μερ. κέ βαθύτερες στιγμές τού έγώ του. Παίρνει τó σχήμα της ύποκειμενικής του διάθεσης, δραπετεύει άπ' τó ζωντανό περιβάλλο του, και μεταφέρεται σέ φανταστικούς κόσμους. Αύτη ή μεταφορά του όμως δέν είνε άπόλυτη. Είνε ένα μικρό πήδημα μιá φτηνή ψυχική ικανοποίηση κι' έτσι οί ήρώες του δέν μένουν μετέωροι και δέν δίνουν την έντύπωση τού παράδοξου και τού άπίθανου.

Και στα έντεκα αυτά διηγήματα ύπάρχει ένας βαθύτατος σαρκασμός και μιá λεπτή φιλοσοφική διάθεση. Ο συγγραφέας σαρκάζει την άδύναμη φύση τού ανθρώπου, τους τρόπους με τους όποιους πασχίζει να ικανοποιήση—άθυρμα μιás τραγικής μοίρας—άβυσσούς πόθους, άνήσυχους ψυχικούς κυματισμούς, και αισθάνεται μέσα του κανείς σαν διαβάζει τις σελίδες αυτού τού βιβλίου ένα μελαγχολικό αίσθημα.

Τό ότι ή δύσκολη αυτή προσπάθεια τού κ. Γιαννόπουλου δέν άφίνει άδιάφορο τόν άναγνώστη είνε ένδεικτικό τού ταλέντου του. Οί τύποι του δέν είνε άψυχα όντα, δέν είνε ξένοι προς τόν έαυτό μας. Όσο κι' αν έχουν ζυμωθή με την ποιητική πνοή τού συγγραφέα τους όσο κι' αν έχουν ύψωθή πάνω άπ' την συμβατική τους ατμόσφαιρα, ως τόσο μάς θυμίζουν μερικές άδύναμες, πολύ άδύναμες στιγμές μας.

Τά έκφραστικά μέσα που μεταχειρίζεται ο κ. Γιαννούλος να φτάση στο σκοπό του, τó ύφος, ή όμαλή γλώσσα που χαιρείται κανείς να την άπολαμβάνει, κι' ή άρχιτεκτονική του είνε στοιχία που άσφαλίζουν την καλλιτεχνική αξία τού βιβλίου και παρέχουν και τις βασμιώτερες έλπίδες για μιá σημαντικότερη μελλοντική εξέλιξη.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΛΕΒΑΝΤΑΣ

ΤΟ ΘΕΑΤΡΟ

ΦΩΤΟΣ ΠΟΛΙΤΗΣ

Μετά τόν πόλεμο τού 1897, ή νέα ελληνική ζωή άναθεώρησε τις αξίες της και πέρασε σέ μιá καινούργια κατάσταση, πύο δημιουργική, που τ' άποτέλεσματά της φανήκανε στο Γουδί και ολοκληρωθήκανε στους πολέμους τού 1912 και 1913. Σε λίγο άρχίζει άλλος πόλεμος, ο παγκόσμιος και ή προοδευτικότητα μας κόβεται μέσα στα πύο νέα προβλήματα, που τόν άκολουθήσανε.

Ο Φώτος Πολίτης άνήκει σέ κείνη την εποχή, που γέννησε τους νικητές τών Βαλκανικών πολέμων και είνε μιá σημαντικότερη μορφή, μπορεί να πη κανείς ή πύο σπουδαία στην περιοχή της, μάλιστα, σχετικά με άλλους σύγχρονους τ.μ., που δουλέψανε προοδευτικά όπως Έκείνος, αν και σέ διαφορετικές περιοχές.

Όταν προτόβγαίνε ο Φώτος Πολίτης, ή Ποίηση άναπαζε κάτω από την ακαλαίσθητη επίδραση τού Παλαμά και τó Θέατρο είχε άναπημένο πρότυπο τó παριζιάνικο βουλευβάρτο και οί ξενόπουλοι δέν κάνανε τίποτε άλλο παρά να διαλογιστούν ύποθέσεις, χωρίς θερμότητα, χωρίς έμπνευση και χωρίς ιδανικά.

Η δυναμικότητα της ελλην. φυλής τότε δέν μπόρεσε να ξεπετάξει έναν ποιητή, ένα συγγραφέα, ξεπέταξε όμως έναν κριτικό, τó Φώτο Πολίτη.

Αυτός, ήταν ο αντίπρόσωπος όλων εκείνων που λαχαρούσαν τó καλύτερο, που ζητούσαν κάτι τήν ύπο βαθύ. Ρίχτηκε λοιπόν ο άκούραστος νέος και τούς έδειξε την μηδαμινή τους την ύπαρξη στους άσημαντους λογοτέχνες.

Άλλοίμονο αν δέν ήταν κι' αυτός! — Θά είχαμε συνειθίσει να τους θαυμάζουμε!

Πιστεύει σέ μιá φιλοσοφία. Είνε Κοσλαύλικός. Είνε Έγλειεανός. Παραδέχεται την αξία τού ήρωα, τού Ποιητή τού άνεξάρτητου από τόπο και χρόνο και τόν

γεμίσει ή πεποίθηση πώς ή Ζωή πρέπει να πραγματοποιήσει την 'Ιδέα, που πρώτα υπάρχει στον κόσμο, κάπου άλλου στους μεταφυσικούς τόπους.

Οι σύγχρονοί του όμως δεν πίστευαν σε τίποτα, δεν μπορούσαν να σκεφθούν καθόλου. Γράφανε μακρύτερες πρόζες (θεατρικές).

Αυτός έδωσε την έντιμωση, ο' αυτή την κατάσταση πώς ήταν ο μόνος σοβαρός. Και ήταν. 'Αλλά ήταν ακόμα και τίμιος. 'Ο πιο τίμιος. 'Εγραφε, ο,τι πίστευε. Ούτε αγαπητικός, ούτε χλιαρός του «ναί μέν, αλλά...» με συμβιβασμούς κατά το άτομικό συμφέρον ή κατά τις φιλίες.

'Ο κόσμος τον παραδέχθηκε. 'Ηταν ο Τίμιος!

Δεν ήταν άρνητής. 'Αρνιότανε τους ανάξιους και παίνεσε και στήριξε όποιον άξιζε.

'Η μνήμη Του ως είναι αιώνια και ή γη της 'Αττικής ως μη Του είναι βαριά, ως κλείνει με στοργή το σώμα, που χρησίμεψε για κατοικία μιας αληθινής ψυχής.

Τά χρόνια περνούν, οι αξίες αρχίζουν να σαλεύονται και ο Φώτος Πολίτης μένει πίσω.

Δεν είναι πιά ο λεβέντης που μάχεται για την 'Αλήθεια. Κλείνεται στον εαυτό του και άδικει. Γράφει τον «Καραγκιόζη» και φαρμακώνει την πρόοδο, που τη φανταζότανε μόνο πώς την είχαν για επίδειξη οι όπαδοί της. Δεν παραδέχεται στους άλλους ευθύτητα και τιμότητα. 'Ο «Καραγκιόζης» είναι βιβλίο χωρίς άρετή.

Βέβαια λάμπει μερικές φορές ή προσευτική του αξία των πρώτων του χρόνων. Και μένει ορθόδοξος δημοτικιστής.

'Άλλοι κάνουνε νόμο τις δημοσιογραφικές τους αδυναμίες. Αυτός δούλευε για την αληθινή τή δημοτική, ως την τελευταία στιγμή του. 'Ενίσχυσε τον Καρθαίο, κάλεσε το Ρώτα να κάνει τον περίφημο μεταφρασμένο έκεινο «Βασιλέα Λήρ», του ανάθεσε το «Δόν Κάρολο». 'Ανεβάζει Γουλάρη και μάζ αφήνει το θάμα έκεινο της θεατρικής μεταφραστικής εργασίας, τον «Οιδίποδα».

Γίνεται το 'Εθνικό Θέατρο. Και του δίνει την ευκαιρία να θαφτεί.

Ναί, το 'Εθνικό θέατρο ήταν ο τάφος του Φώτου Πολίτη, αν και πάντα θα πέθαινε.

Αυτός που είχε ταράξει στις μάτσες όλους τους ένοχους του ελληνικού Θεάτρου, τώρα κάνει αναγκαστική παρέα μαζί τους. Πιο πολύ κλείνεται στον εαυτό του. Παθαίνει σωρό τις άποτυχίες, γιατί δεν τον φλόγιζε πιά ή όρμη των πρώτων χρόνων. Δεν είναι μοναδικό το παράδειγμα τούτο στη νέα ελληνική διανόηση. Βρίσκεται μέσα ο' έχθρους, σε μέτριους που δε γνωρίσανε ποτέ τη χαρά της δημοιοργικής δουλειάς.

'Ο Φώτος Πολίτης, έζησε τραγικά τώρα τελευταία. Στο «Φτωχού τ' άρνι» του ρίχνονται όλοι και δεν έχει τη δύναμη να παραιτηθεί. Του καταβάσανε το έργο και τον αφήσανε ανοιχτό. 'Υπόφερε τις επιθέσεις. Και πειραζότανε. Στο τέλος παθαίνει το δυστύχημα ν' αποκτήσει φίλο το Μελά, του ανεβάζει τον «Ιούδα» και προτοιμάζει και το «Φοιτητάι» του Ξενόπουλου. 'Ο Πολίτης να ξεθάβει τη σαχλαμάρα τούτη και να την κλασικοποιεί! Αυτό είναι χειρότερο από θάνατο!

Καλύτερα που πέθανε τόσο νέος. 'Αργότερα θα ήτανε πιο βλαβερός. Το γιατί το είπα όλη τη χρονιά αυτή στο «Ξεκίνημα». Και δεν έχω ν' αλλάξω τίποτα. 'Ηταν επιζήμιος, ήταν φασίστας.

'Αλλά μαζί με τις πνευματικές άρετές του, ήταν και άνθρωπος αγαπημένος. Είχε προσωπική γοητεία. 'Η φωνή του λίγο ξερνή, λίγο βαθιά, πολύ γλυκιά άνηχούσε σαν παρηγοριά. Θυμάμαι τώρα με συγκίνηση τη γνωριμία του. 'Όταν άρχισα κ' έχω να βαριόμαι τη ζωή μας με σίχους, τον γνώρισα. Είχε κυριαρχήσει μέσα του ή σήψη, μά έχω δεν το αισθανόμουνα τότε.

Τώρα θυμάμαι το ίνδαλμι της πρώτης μου νεότητας. 'Ας μου επιτραπεί να θυγήσω την ανάμνηση εκείνη την παλιά και για λογαριασμό του αγαπημένου νερούθ θα εύχαριστήσω το θάνατο. Τον πήρε και τον όφελωσε. Θά μζς έπιγε τελεωτικά στο φαρμάκι του. 'Ηταν γέρως, πριν γεράσει.

'Εμείς μπορούμε να πάρουμε διδάγματα από τον ξεαίσιο τρόπο, που σύντριψε

τους ανάξιους. Και τις κακίες του κ' αυτές τις ξεχνάω για λίγες στιγμές. Κρίμα όμως που δεν τις πήρε μαζί του. 'Υπάρχουν τριγύρω μας άπειροι τέτοιοι και χειρότεροι, αλλά έχθρο και αντίπαλο τόσο τίμιο δεν θα ξαναβρούμε. Ξέρετε, άνθρωποι του νέου έλλην. θεάτρου, που πάμε; Παντού, όχι στο καλό.

Και ο Φώτος Πολίτης είναι απόλυτος ένοχος ο' αυτό. Είναι ο πρωτοπόρος της της παρακμής της πιο χειρότερης.

ΤΡΙΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

Δύο έργα της ρουτίνας πέσανε αυτό τον καιρό: το 'Ιουλιέττες χωρίς Ρωμαίους του κ. Α. Λιδωρίκη (Διονύσια, θ.. Μαρίκας Κοτοπούλη) και το Παρμύθη της Εδνυχίας του κ. Δ. 'Ιωαννόπουλου. Και πέσανε άδοξα. Ζημιώσανε δηλ. το Ταμείο, χωρίς τουλάχιστο να έχουν την παρηγοριά πώς όφελήσανε κάπως την Τέχνη. Παιδιά και έχουν ιδανικό το Βερνέγι και τον Ξερόπουλο! — Δεν επιτρέπεται τώρα να κάνουν άγωνα. Σέβονται την εκπληκτική τεχνική του κ. Λιδωρίκη, εύχομαι να πάρει καμιά φορά περιεχόμενο, επί τέλους, ή θαυμαστή του δεξιοτήτα.

'Ο κόσμος με την άποχή του και ή Κριτική του το είπανε καθαρά: "Όχι ξενοπολιτισμός πιά. — Έχετε κάτι καινούργιο; — Έχετε κάτι καινούργιο, ρωτάω κ' έχω, έλεχετέ φίλε κ. Λιδωρίκη; "Εστω και στην καλοντυμένη κοινωνία που, βλέπετε δεν υπάρχει τίποτα πιο βαθύ; — Έτσι, μόνο συζυγικά δράματα είναι ή ζωή, τυπογραφικό στοιχείο από πλατίνα θα παραγγείλω για να τυπώσω έναν ύμνο στο πιθανό άξιο έργο σας, που το περιμένω. 'Άλλως δεν είναι τίμιο να ζει κανείς, δεν άξιζουν τον κόπο της αντίγραφης τέτα πράγματα.

'Όμως στο φίλο μου τον 'Ιωαννόπουλο θα ήθελα να μιλήσω άγρια, σκληρά, με φαρμάκι. Είναι άνήθικο, είναι ποταπό ένας λεβέντης ίσα με κει πάνω να γράφει έργα με την αίσθηση του «Αρχισιδηρογοού»! Πού ζούμε; 'Αγανάκτηση, κραυγή και διαμαρτορία χρειάζεται. 'Η γενιά μας άτιμάζεται και ρεζιλεύεται μαζί με τέτιους νέους! Χαμηλή σκέψη, άνυπαρχο αίσθημα, μακριά από κάθε πραγματικότητα!

Είναι τραγικό, που άναγκάσθηκε μιά γυναίκα να «καταντήσει» να κάνει αντίγραφα στο Συμβολαιογραφείο; — 'Η ψυχή σου, φίλε 'Ιωαννόπουλε, μίλησε ή τά μοντέρνα σου άσπρα γάντια; — Ντροπή και πάλι ντροπή.

Και μεγαλύτερη ντροπή, αν άρεσαν αυτά τα δυό έργα.

Το εύχάρστο είνε τούτο: Πώς φάνηκε ότι ο πόθος για κάτι καινούργιο σαλεύει στην άτμοσφαίρα...

Ρουτίνα και το Μπουρίνι του κ. Μλόρη, μά ρουτίνα που το έξοχο το γράψιμο της την δικαιώνει. 'Ρρομότητα, τέχνη, αληθινό αίσθημα. Ζήτημα, αν μπορούσε να γράφει έτσι κανείς πρεσβύτερος. Προς το παρόν μόνον με το «Φιντανάκι» μπορεί να συγκριθεί. Δεν ήταν δροσερό σαν τα 'Αραβονιάσματα ούτε βαθύ σαν τη Δράκαινα με τη μεγάλη αξία. 'Ηταν έργο όμως. ΕΡΓΟ.

Τά δυό τελευταία έργα τά έπαιξε ο Μουσούρης στο περίκομπο θεατράκι του (θέατρο 'Αλικής). 'Επιθυμώ να είμαι δίκαιος. 'Η κριτική έρχεται ύστερ' από τά πράγματα. Το βαρύ μου το παράπονο εναντίον του Μουσούρη, που τον αναθερέσανε καλλιτεχνικά οι πόθοι μας, ήταν που δεν έπαιξε ελληνικά έργα. Φέτος ανέβασε δυό, έτοιμάζει τρίτο του κ. Γιαννουλάκη και αναγγέλλει και άλλα δικών μας νέων. 'Ο έπαινος είναι όλος δικός του. Και ή όφέλεια; Βρήκε την ευκαιρία να παίξει θαυμαστά και στα δυό και να τ' ανεβάσει αξιολογότατα. Είμαι ύποχρωμένος να χαρώ και να σημειώσω πώς θα μπορούσε και να θεωρήσω τον εαυτό μου ένοχο για τις δικαίες επιθέσεις του.

'Ανεβάζει ελληνικά έργα! Συντελεί στην πρόοδο του τόπου του! 'Ακόμη το ιταλικό Δέν σε γνωρίζω πιά» το έπαιξε και το ανεβάσε ασύγκριτα. Τελειότερα βουλευβαρδιέ-ρικο έργο δεν ανέβηκε στην 'Ελλάδα ως τώρα.

Στέλνω το χαιρετισμό μου στον παλιό μου φίλο και το θαυμασμό! (Δίνω το λόγο μου στους άναγνώστες του «Ξεκίνημα» πώς δεν παλινωθώ για να λανσάρω στον κ. Μουσούρη έργο μου. 'Επαίνεσα με ύμνους και τον Πολίτη, όταν ανέβασε θαυμάσια τον Κύνκλωπα. Ούτε πρόκειται ποτέ να συναντηθώ με τον κ. Μουσούρη. Δεν έχουμε τίποτα κοινό. Πρίγκηπας της ρουτίνας είναι ο κ. Μουσούρης. Κι' έχω προ-

σμένω εν' άλλο θέατρο. Πότε; Μά δεν μπορεί να μην έρθει! Όμως το καλό πρέπει να το φανάξω και δια' ακόμη το κάνει ο κ. Μουσουρής).

ΔΟΝ ΚΑΡΛΟΣ.—Ζήτημα πιά δικαιοσύνης και ήθικης είναι να σημειώσω πόσο εξίσια μοντέρνα και ψυχικά έπαιξε το Φίλιππο ο κ. Γληνός. Ός τώρα οι θεατρίνοι μας με την ανώτερη δημιουργική πνυή ήταν δύο, ή Μαρίνα και ο Άργυρούπουλος. Μετά τον *Δόν Κάρολο* είναι και ο Γληνός.

Ή μετάφραση του κ. Β. Ρώτα ύποδειγματική.

—Στό προηγούμενο φύλλο, στό σημείωμα για τον *Ιούδα* δεν είχα γράψει τό όνομα του πρώτου κουρελιάρη που έπαιξε θαυμάσια. Τό γράφω τώρα: είναι ο κ. Τριάντης, ο αξιόλογος νέος, άριστοχός της Σχολής του Έθνικου.

—Γιά τό βιβλίό του κ. Καραντινού δεν έχω ειδικότητα να μιλήσω. Ή άτομική μου όμως γνώμη είναι πως πρόκειται για βιβλίό σημαντικό, που βοηθάει πάρα πολύ για να νοιώσουμε τό μεγάλο ζήτημα της οσοτής όμιλίας.

ΓΙΑΝ. ΣΙΔΕΡΗΣ

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Άπόστολος Μαμμέλης

Ένας άπό τούς τρυφερότερους ποιητές μας κι' άπ' τούς καλύτερους συμπαρασάτες του «Σεκινήματος» ό *Άπόστολος Μαμμέλης*, ό ύπέροχος άνθρωπος, ό τραγικός βάρδος της Νεοελληνικής ποίησης, πέθανε εδώ και λίγες ήμέρες...

Ό θάνατος του Μαμμέλη είνε πράγματι ένα θλιβερό πλήγμα για την Έλληνική πνευματική οικογένεια και για κείνους που είχαν συνδεθή μαζί του κι' είχαν έχτιυήσει τις άρετές της προσωπικότητάς του.

Τό περιοδικό μας εκφράζει την δδύνη του κύκλου τών φίλων και συνεργατών του για τόν άδόκητο χαμό του ξεχωριστού αυτού ποιητή.

Άναρχορισμός

Είνε άποδεδειγμένο πως κάθε άνθρωπος που θα θελήση να κάνει κάποια καινοτομία και να δώση μιá καινούργια διάπλαση στα άτομα ή και στο σύνολο, θα καταδικασθή πάντα στη συνείδηση εκείνων που αντιφρονούν και θα ζητήσουν με κάθε τρόπο να τόν έξοντώσουν.

Αυτό συμβαίνει και με τόν Διευθυντή του Διδασκαλείου Πειραιώς κ. Σωτηρίου: Βοήκαν πως οι καινοτομίες που άπό καιρό επέφερε στη διδασκαλία και ή έλευθερία που έδωσε στις συζητήσεις τών φροντιστηρίων τών μαθητριών ήταν κάτι τό επιλήψιμο και ζητούν τώρα την άπόλυσή του.

Τί έκαναν όμως τόσοσ καιροί οι τωρινοί πολέμιοι του κ. Σωτηρίου, και ποιό άπ' αυτούς μπορούν να αντίτάξουν έργο άντάξιο της γνωστής επιστημονικής προσπαθείας του ξεχωριστού αυτού παιδαγωγού;

Ή Πνευματική Θεσσαλονίκη

Στη Θεσσαλονίκη, που σιγά—σιγά δημιουργεί πυρήνες άληθινής προόδου και που άποκτά μιá ιδιαίτερη πνευματική ζωή, σοβαρή και μελετημένη, ό καθηγητής της Δραματικής του Κρατικού Όδειου κ. Γιάν. Κοπανός άπό χρόνια έγινε ό πρώτος που ζωνάνεψε την άγάπη προς τη Δογοτεχνία μας, με τη διδασκαλία του και με τς ρεσιτάλ του.

Τό φτεινó ρεσιτάλ είχε μοναδική έπιτυχία, Συγκέντρωσε όλη σχεδόν την πνευματική Θεσσαλονίκη κι' έδωσε ένα πρόγραμμα συνθεμένο άριστα και άπάγγειλε με τέχνη και μ' αίσθημα, όχι τυχαίο, τρία κομάτια, του Βερναρδάκη, του Βασιλειάδη και του Παπαρηγοπούλου καθώς και έξη αξιόλογα κομάτια λυρικών της Θεσσαλονίκης.

Σ' αυτό τό ρεσιτάλ προσεκήλη για εισηγήσεις πριν άπό τά ποιήματα ό θεατρικός μας συνεργάτης κ. Γιάν. Σιδέρης ό όποιος σε πρώτη ευκαιρία θα δώσει άπ' τις σελίδες μας μιá εικόνα της ιδιόρρυθμης διανοητικής Θεσσαλονίκης, που άξίζει να την γνωρίσουμε κι' εδώ πλατύτερα.

ΤΟ ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ ΜΑΣ

Νότην Θαλήν.— Έπιμελήθητε περισσότερο τό στίχο σας και άπαλλάξτε τά τραγούδια σας άπο τις αντιασθητικές λέξεις που χρησιμοποιείτε Φιλολογικό διαγωνισμό θα προκηρύξουμε άπό τό επόμενο φύλλο. *Σπ. Γιαννάτον.*— Θά τό δημοσιεύσουμε. *Α. Δημητρίου.*— Νά διαβάσετε ποίηση. Είναί άνορημα άκόμη τά τραγούδια σας για να δημοσιευθούν. *Β. Νάρκισον.*— Στείλτε κανένα μικρότερο κομμάτι σας. Έχουμε όλην την καλήν διάθεση να δημοσιεύσουμε κάτι δικό σας. *Άγ. Καλοκαιρινόν.*— Θά δημοσιευθή. *Ήλ. Κουργαλήν.*— Σας ευχαριστούμε για τά καλά σας λόγια. Τά κομμάτια που μās στείλατε είναι άτεχνα και δεν έχουν καμιά σχέση με τη λεγοτεχνία. *Π. Χατζηγάκην.*— Θά δημοσιευθή. *Γ. Χ.*— Διαβάστε ότι λέμε στον Β. Νάρκισον. *Τ. Κατελάον.*— Θά δημοσιευθή *Μαν. Κρασιώτην.*— Μερικοί στίχοι σας είναι πολύ καλοί. Στο σύνολό τους όμως τά τραγούδια σας έχουν πολλά ψεγάδια, χιςμοδιές, κακοφωνίες. Έτιμεληθείτετα περισσότερο. *Γ. Τσακίρην.*—Θά τό δημοσιεύσουμε σε πρώτη ευκαιρία. *Νίονον Δάφνην.*— Ή άπάντησή μας δεν άφορούσε σας, αλλά τόν Ν. Δάφνην. Μην άνησυχείτε λοιπόν για τη φιλολογική σας φήμη. *Κάποιον.*— Θά σας άπαντήσουμε όταν μās γράψετε τό όνομά σας. Ένείνος που θέλει να έλέγηξή δεν άκυρόνεται πίσω άπ' την άνωθυμογραφία. *Κλ. Μιμίκον.*— Θά δημοσιευθούν τά «Σώματα ήδονής. Μήπως όμως στο μεταξύ τά δημοσιεύσατε κάπου άλλου; *Άνώνυμον.*— Μύτικα. Έχουμε ώρισμένους ένδοιασμούς για τη δημοσίευση του τραγουδιού σας, για τη φήμη σας και μόνο. Δεν μās στέλνετε κανένα άλλο; *Γ. Ταμπύονον.*— Έντελώς πρωτόλειοι οι στίχοι σας. Στείλτε τους σε καμιά εβδομαδιαία έπιθεώρηση. *Δ. Παραλήν.*— Κολογραμμένο τό διήγημά σας, αλλά άψυχο. Μιά ξερη άφήγηση δεν μπορεί να όνοιαστή διήγημα. Ζωντανέψτε τούς ήρωές σας και δώστε του δράση. *Α. Μεταξάν.*— Πρέπει να πείρατε και σεις «μεγάλες άποφάσεις» για να μās στείλτε τό τραγούδι σας. Διαβάστε πολύ και προσέχετε περισσότερο. *Κ. Γρόλλιον.*— Διαβάστε και σεις ότι λέμε στο Β. Νάρκισον.

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

- Α. ΑΡΓΗ: «Στή ζωή, στην άγάπη» (Μυθιστόρημα).
 ΑΔΚ. ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΥ: «Κεφάλια στη σειρά», (Διηγήματα).
 ΑΓ. ΤΕΡΖΑΚΗ: «Ή Παρακμή τών σκληρών». (Μυθιστόρημα).
 ΦΩΤΟΥ ΓΙΟΦΥΛΛΗ: «Στό λιμάνι της άγάπης», (Μυθιστόρημα).
 ΑΡΚΑΔΙΟ «Κοίσις», Νουβέλλα.
 ΓΙΑΝΝΗ Γ. ΣΦΑΚΙΑΝΑΚΗ: «Κένταυροι», (τρίπρακτο δράμα).
 Π. ΜΑΥΡΕΑ: «Αιδήτης», (ποιήματα).
 ΑΘΩ ΤΡΙΓΩΝΗ: «Χρονικά του Βόλου».
 ΛΟΥΙ ΤΖΙ ΠΙΡΑΝΤΕΛΛΟ: «Νά ντύσουμε τούς Γυμνούς» δράμα (Μετάφραση Α. Α. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ).
 Π. ΙΩΝΝΙΑΗ, Α. ΕΥΣΤΑΘΙΟΥ, Ι. ΜΕΛΑ, Μ. ΛΟΓΙΖΙΔΗ: «Νέοι Κύπριοι λογοτέχνες»

Κυκλοφορούν τά

“ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΦΥΛΛΑ,”

Μηνιαίο περιοδικό τέχνης, επιστήμης και πολιτικής

Συνεργάτες οι κορυφαίοι τών Έλλήνων ειδικών

40 σελίδες. Χαρτί πολυτελείας.

Διευθυντής ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΓΑΝΟΣ

Γραφεία: Κοραή 13α

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΙΔΡΥΘΕΙΣΑ ΤΩ 1841

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ΜΕΤΟΧΙΚΑ & ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΔΡ. 1.205.000.000
ΚΑΤΑΘΕΣΕΙΣ (30 ΙΟΥΝΙΟΥ 1934) ΔΡ. 9.189.000.000

Κεντρικὸν Κατάστημα : Ἐν Ἀθήναις

Ἵποκαταστήματα καὶ Πρακτορεῖα : εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα

Ἵποκαταστήματα καὶ Πρακτορεῖα ἐν Αἰγύπτῳ , :
Κάϊρον, Ἀλεξάνδρεια, Ζαγαζίκ.

Ἀνταποκριταί, εἰς ὅλας τὰς χώρας τοῦ ἐξωτερικοῦ.

Ἡ Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδος ἐκτελεῖ πάσης φύσεως τραπεζικὰς ἐργασίας εἰς τὸ ἐσωτερικὸν καὶ τὸ ἐξωτερικόν, ὑπὸ ἐξαιρετικῶς συμφέροντας ὄρους. Δέχεται δὲ καταθέσεις (εἰς πρώτην ζήτησιν, ἐπὶ προθεσμία καὶ ταμειυτηρίου) μὲ λίαν εὐνοϊκὰ ἐπιτόκια.

HELLENIC BANK TRUST COMPANY NEW YORK: 51, MAIDEN LANE

Ἰδρυθεῖσα ὑπὸ τῆς Ἐθνικῆς Τραπεζῆς τῆς Ἑλλάδος, συμφώνως μὲ τοὺς νόμους τῆς Πολιτείας τῆς Νέας Ὑόρκης, πρὸς ἐξυπηρέτησιν τῶν ἐν Ἀμερικῇ Ἑλλήνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΑ ὀλοσχερῶς καταβεβλημένα \$ 1.500.000